

ZKUŠEBNÍ KOMISE PRO UČITELSTVÍ NA STŘEDNÍCH ŠKOLÁCH V PRAZE

MAREK HLAVÁČ

EXAMINATION COMMITTEES FOR TEACHING AT SECONDARY SCHOOLS IN PRAGUE

This article describes the legislative and organisational development of examinations of fitness to teach at secondary schools. Such exams were administered to students of universities and technical universities by the Examination Committee for Teaching at Secondary Schools in Prague in 1850–1950. A committee that examined in the Czech language was established in 1871 by splitting from the German-speaking committee. Since 1870, these examinations had to be taken also by candidates wishing to teach at *Realschulen* (practically oriented secondary schools). In 1911–1948, these examinations had to be taken by university students who wished to teach at any type of a secondary school.

Keywords: Gymnasiums – Realschulen – secondary schools – teachers – state examinations – Prague – Charles-Ferdinand University – Charles University – German University in Prague

DOI: 10.14712/23365730.2024.2

Současný stav bádání a pramenná základna

K tématu zkušebních komisí pro učitelství na středních školách existuje česká i cizojazyčná (především německy psaná) literatura. Mezi zahraniční autory patří rakouský historik Wolfgang Brezinka, který se ve své dvoudílné knize *Pädagogik in Österreich* zabývá celkovým vývojem zkušebních komisí pro učitelství na středních školách na území habsburského soustátí a na území Rakouska po roce 1918. Zmiňuje se mj. o stavu vzdělávání gymnaziálních učitelů před i po vzniku pražské zkušební komise v roce 1850.¹ Jiným rakouským historikem, jenž zkoumá vývoj vzdělávání středoškolských učitelů v habsburské monarchii a v Rakousku od roku 1918 do současnosti je Gerald Grimm.² Počátky pražské zkušební komise stručně popisuje Karel Kazbunda ve *Stolici dějin na pražské univerzitě* a autoři *Dějin Univerzity Karlovy*. Druzí jmenovaní přebírají mnoho informací z *Nástinu dějin*

¹ Wolfgang BREZINKA, *Pädagogik in Österreich: die Geschichte des Faches an den Universitäten vom 18. bis zum Ende des 20. Jahrhunderts*, I, *Einleitung: Schulwesen, Universitäten und Pädagogik im Habsburger-Reich und in der Republik; Pädagogik and der Universität Wien*, Wien 2000; II, *Pädagogik an den Universitäten Prag, Graz und Innsbruck*, Wien 2003.

² Gerald GRIMM, *Universitäre Lehrerbildung in Österreich. Zur Genese des pädagogischen Begleitstudiums für Lehrer an höheren Schulen von 1848 bis zur Gegenwart*, in: *Tertium comparationis* 6/2, 2000, s. 151–171. Online: <https://www.pedocs.de/volltexte/2011/2901/pdf/TC_2_2000_grimm_D_A.pdf> (24. 9. 2021).

filozofické fakulty.³ Můžeme zmínit také Kateřinu Řezníčkovou, která se zabývá mj. přípravou středoškolských profesorů na jejich činnost,⁴ a Milana Peřinu, jehož bakalářská práce je sondou mezi kandidáty učitelské způsobilosti pro střední školy, kteří skládali zkoušky v letech 1900–1905 a v roce 1930.⁵

Vznik a vývoj pražské zkušební komise není stále dostatečně probádán. Proto se mu věnuji ve své studii, která vychází z bakalářské práce *Zkušební komise pro učitelství na středních školách v Praze*.⁶ Čerpám: 1) z pramenů uložených v Archivu Univerzity Karlovy (AUK) – z fondu Zkušební komise pro učitelství na gymnáziích Karlo-Ferdinandovy univerzity (1850–1871), z fondu Zkušební komise pro učitelství na středních školách Německé univerzity v Praze (1886–1945), z fondu Zkušební komise pro učitelství na středních školách Univerzity Karlovy (1876–1953); 2) z pramenů uložených v Národním archivu (NA) – z fondu Českého místodržitelství Praha (1856–1883).

Fond Zkušební komise pro učitelství na gymnáziích Karlo-Ferdinandovy univerzity (1850–1871) obsahuje osobní spisy kandidátů učitelské způsobilosti a knihu normálií, která zachycuje komunikaci mezi zkušební komisí a státními úřady ve finančních věcech, ohledně předpisů a ve věcech odvolání kandidátů učitelské způsobilosti. Kniha se vedla od vzniku komise v roce 1850 až do roku 1880. Od roku 1871, kdy byla dosud jednotná zkušební komise rozdělena na zkušební komisi s českým a zkušební komisi s německým vyučovacím jazykem, se kniha zaměřuje jen na komisi s německým vyučovacím jazykem.⁷ Fond Zkušební komise pro učitelství na středních školách Německé univerzity v Praze (1879–1945) tvoří osobní spisy kandidátů učitelské způsobilosti, podací deníky, různé statistické údaje a výkazy a knihy zkušebních protokolů. Jedna z těchto knih informuje o zkouškách, které skládali kandidáti učitelské způsobilosti s českým vyučovacím jazykem před německou zkušební komisí v letech 1942–1945.⁸ Naproti tomu fond Zkušební komise pro učitelství na středních školách Univerzity Karlovy (1876–1953) je rozsáhlejší. Obsahuje osobní spisy kandidátů učitelské způsobilosti, předpisy, zápisy zkušební komise, personálie examinatorů, korespondenci zkušební komise se státními úřady, vysokými školami a jinými institucemi, výroční zprávy a další dokumenty agendy vedení komise.⁹

³ Jan HAVRÁNEK (ed.), *Dějiny Univerzity Karlovy*, III, 1802–1918, Praha 1997; Josef PETRÁŇ, *Nástin dějin filozofické fakulty Univerzity Karlovy v Praze*, Praha 1983; Karel KAZBUNDA, *Stolice dějin na pražské universitě*, II, Praha 1965.

⁴ Kateřina ŘEZŇÍČKOVÁ, *Študáci a kantoři za starého Rakouska*, Praha 2007.

⁵ Milan PEŘINA, *Profily kandidátů pro učitelství na středních školách Univerzity Karlovy*, bakalářská práce na Pedagogické fakultě Univerzity Karlovy, Praha 2019, online: <<https://dspace.cuni.cz/handle/20.500.11956/109398>> (26. 4. 2022).

⁶ Marek HLAVÁČ, *Zkušební komise pro učitelství na středních školách v Praze*, bakalářská práce na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy, Praha 2022, online: <<https://dspace.cuni.cz/handle/20.500.11956/177101?locale-attribute=cs>> (9. 2. 2022).

⁷ Archiv Univerzity Karlovy, fond Zkušební komise pro učitelství na gymnáziích Karlo-Ferdinandovy univerzity (1850–1871), Kniha normálií, i. č. 437.

⁸ Jana RATAJOVÁ, *Zkušební komise pro učitelství na středních školách Německé univerzity v Praze (knihy zkušebních protokolů) 1886–1945. Dílčí inventář*, Praha 2019, online: <https://is.cuni.cz/webapps/files/help/Archiv/arc_inventar_57_Zkg.pdf> (4. 9. 2021); AUK, f. Zkušební komise pro učitelství na středních školách Německé univerzity v Praze (1879–1945), k. 299–305; AUK, f. Zkušební komise pro učitelství na středních školách Německé univerzity v Praze, online: <<https://is.cuni.cz/webapps/archiv/public/book/bo/1071453748768879/1/?lang=cs>> (9. 2. 2022).

⁹ AUK, f. Zkušební komise pro učitelství na středních školách Univerzity Karlovy (1876–1953), Předpisy a zápisy, k. 1–3.

Klíčovým zdrojem informací je také fond Českého místodržitelství (1856–1883). Obsahuje dokumenty o vzniku české zkušební komise, které se nedochovaly v AUK.¹⁰

Stav přípravy gymnaziálních učitelů před rokem 1848 a vznik pražské zkušební komise

V době předbreznové dohlížely na vzdělávání středoškolských učitelů církevní řády, např. piaristé a benediktini, a absolutistický stát. Záměry se ucházeli o post středoškolského učitele v „konkurzu“, do kterého se hlásili po prokázání úspěšné docházky na gymnázium a po absolvování filozofických studií na univerzitě či lyceu. Pokud chtěli vyučovat v tzv. „humanitních třídách“ (tj. na vyšších stupních gymnázia), museli doložit studium všeobecných a rakouských dějin, klasické literatury, řecké estetiky a filologie. Skládali „konkurzní zkoušky“, které se dělily na dvě části. V písemné části zájemci překládali a interpretovali latinský a řecký text, odpovídali na otázky z dějepisu a zeměpisu a také plnili úkol z aritmetiky a geometrie. V ústní části přednášeli na zvolené téma. „Konkurzní zkoušky“ však nebyly vhodným nástrojem pro výběr schopných středoškolských učitelů, neboť prověřovaly jen nazpaměť naučené znalosti a nikoli didakticko-pedagogické dovednosti.¹¹

Proces vědeckého vzdělávání středoškolských učitelů na území habsburského soustátí začal v roce 1849, což bylo relativně pozdě ve srovnání s Bavorskem a Pruskem, kde byly zkušební předpisy vydány už v letech 1809–1810. Byl reakcí na revoluční události roku předešlého.¹²

V roce 1848 první ministr školství Franz von Sommaruga povolal Franze Exnera, aby se provedly změny ve středním a vysokém školství.¹³ Tehdy v rámci nich došlo k rozšíření počtu gymnaziálních ročníků z šesti na osm, čímž filozofické fakulty přišly o břemeno tzv. „lycejních tříd“, jejichž program se nezměnil. Pro vstup na filozofickou fakultu, která sloužila hlavně k přípravě středoškolských profesorů, či jinou univerzitní fakultu bylo nutné tyto třídy absolvovat.¹⁴ V reformách dále pokračoval ministr Lev Thun Hohenstein, člen politické strany šlechticko-konzervativní, jenž nastoupil do svého úřadu dne 28. července 1849. Tehdy došlo k přejmenování na Ministerstvo kultu a vyučování, neboť pod tento úřad začaly spadat i církevní záležitosti.¹⁵

Na základě Exnerova návrhu Thunem vypracovaný provizorní zákon číslo 380 z 30. srpna 1849 o zkoušení kandidátů učitelství na gymnáziích vymezuje vědecké a pedagogické zkoušky gymnaziálních učitelů. Tento zákon, inspirovaný systémem vzdělávání v Bavorsku a Prusku, platil pro Dolní a Horní Rakousko, Čechy, Moravu, Halič, Krakov, Bukovinu,

¹⁰ Národní archiv, f. České místodržitelství Praha (1856–1883), k. 1023, sign. 26/4/16; NA, ČMP (1884–1900), k. 3674.

¹¹ G. GRIMM, *Universitäre Lehrerbildung in Österreich*, s. 3; Thomas MAISEL, *Lehr – und Lernfreiheit und die ersten Schritte zu einer Universitäts- und Studienreform im Revolutionsjahr 1848*, in: Brigitte Mazohl – Christof Aichler, *Die Thun-Hohenstein'schen Reformen 1849–1860. Konzeption – Umsetzung – Nachwirkungen*, Wien – Köln – Weimar 2017, online: <<https://fedora.e-book.fwf.ac.at/fedora/objects/o:963/methods/bdef:Content/get>> (4. 9. 2021), s. 101–102.

¹² G. GRIMM, *Universitäre Lehrerbildung in Österreich*, s. 3.

¹³ Walter HÖFLECHNER, *Die Thun'schen Reformen im Kontext der Wissenschaftsentwicklung in Österreich*, in: Brigitte Mazohl – Christof Aichler, *Die Thun-Hohenstein'schen Reformen 1849–1860*, s. 35.

¹⁴ G. GRIMM, *Universitäre Lehrerbildung in Österreich*, s. 4; J. HAVRÁNEK, *Dějiny Univerzity Karlovy*, III, s. 100.

¹⁵ W. BREZINKA, *Pädagogik in Österreich*, I, s. 64.

Štýrsko, Kraňsko, Klagenfurt, Přimoří, Tyrolsko a Dalmácii.¹⁶ Jeho jednotlivé odstavce byly jedním z předmětů korespondence mezi ministrem kultu a vyučování a řediteli zkušebních komisí (k tomu níže).

Provizorní zákon uvádí, že kandidáti učitelské způsobilosti pro střední školy, k nimž tehdy patřili výhradně muži, se museli podrobit zkoušce před zkušebními komisemi, které zřídilo Ministerstvo kultu a vyučování v různých městech habsburského soustátí. Z řad vysokoškolských pedagogů, popřípadě jiných odborníků v oblasti školství jmenovalo ministerstvo examinátory, kteří dostávali pracovní smlouvu na jeden akademický rok s možností si ji po vypršení lhůty prodloužit. Ministerstvo jmenovalo jednoho z examinátorů ředitelem komise, jenž předsedal zkouškám, vedl jednání zkušebních komisí a zodpovídal za řádné vedení a uchovávání spisů kandidátů učitelské způsobilosti a korespondence se státními úřady.¹⁷

Paragraf 2 provizorního zákona stanovoval podmínky pro přípuštění kandidáta ke zkoušce učitelské způsobilosti. Musel předložit řediteli příslušné zkušební komise žádost, jejíž součástí bylo maturitní vysvědčení, doklad o tříletém studiu na univerzitě a doklad o mravní bezúhonnosti. Dále kandidát předkládal písemný životopis, ve kterém popisoval své dosažené vzdělání, uvedl aprobační skupinu a jazyk, ve kterém hodlal vyučovat. Pokud nemohl přinést některý z výše uvedených dokumentů, potřeboval souhlas ministerstva o přípuštění ke zkoušce.¹⁸

Kandidát si mohl vybrat jednu z následujících aprobačních skupin: klasická filologie, dějepis a zeměpis, matematika, fyzika a přírodověda. Pokud si vybral klasickou filologii, musel umět latinu a řečtinu slovem i písmem, znát antické dějiny, klíčová díla antické literatury, antickou mytologii a metriku.¹⁹ Znalost antických dějin, znalost světových dějin, schopnost zařazovat události do dobového kontextu, přehled o přírodních vlastnostech planety Země a politickém členění států a zevrubnou znalost geografie habsburského soustátí prokazovali kandidáti, kteří chtěli vyučovat dějepisu a zeměpisu.²⁰ Kandidáti učitelské způsobilosti matematiky, fyziky a přírodovědy museli osvědčit znalosti z aritmetiky a geometrie, (které jsou základními obory elementární matematiky), schopnost provádět diferenciální a integrální výpočty, znalosti experimentální fyziky a základů chemie a jejich využití v praxi, znalosti přírodních jevů, znalosti anatomie a fyziologie živočichů a rostlin a jejich geografického rozšíření a přehled z geologie.²¹

Po všech kandidátech požadovala zkušební komise znalosti z filozofie a vyučovacích jazyků, kterými byla němčina, čeština, polština, rutenština, slovinština, ilyrština,²² chorvatština, srbština, valaština²³ a rumunština. U těchto jazyků se požadovala znalost gramatiky

¹⁶ *Allgemeines Reichs-Gesetz- und Regierungsblatt für das Kaiserthum Oesterreich. Jahrgang 1849*, Wien 1850, s. 684; G. GRIMM, *Universitäre Lehrerbildung in Österreich*, s. 3.

¹⁷ *Allgemeines Reichs-Gesetz- und Regierungsblatt für das Kaiserthum Oesterreich. Jahrgang 1849*, s. 684–685.

¹⁸ Tamtéž, s. 685.

¹⁹ Nauka o metru veršů. Metrum se v antice používalo jako rytmická jednotka; in: Jiří KRAUS, *Nový akademický slovník cizích slov A–Ž*, Praha 2005, s. 518.

²⁰ *Allgemeines Reichs-Gesetz- und Regierungsblatt für das Kaiserthum Oesterreich. Jahrgang 1849*, s. 687.

²¹ Používá metody analýzy (rozboru); in: J. KRAUS, *Nový akademický slovník cizích slov*, s. 51; *Allgemeines Reichs-Gesetz- und Regierungsblatt für das Kaiserthum Oesterreich. Jahrgang 1849*, s. 687–688.

²² Ilyrismus má za cíl vytvořit jednotný ilyrský národ, který vznikne spojením jihoslovanských národů; in: Richard PRAŽÁK, *Dějiny Uher a Maďarska v datech*, Praha 2010, s. 188.

²³ Je odvozena ze středověké rumunštiny; in: *Die Umgangssprachen der Habsburgermonarchie in Mitteleuropa ab 1521*, online: <<https://www.familia-austria.at/index.php/forschung-und-service>>

a příslušné národní literatury. Na nižším gymnáziu stačilo pouze umět jazyk používat při výuce. Naproti tomu zájemce všech ročníků gymnázia musel znát jeho historický vývoj, počátky a krásnou literaturu. Učitelé německého jazyka museli znát německé dialekty a snadno přečíst středověké básně v původním znění, např. Píseň o Nibelunzích. Pro výuku v češtině bylo důležité znát staročeskou gramatiku, nejstarší literární díla (Libušin soud, Královedvorský rukopis, Dalimilovu kroniku, Rožmberskou knihu). Kandidáti slovenského jazyka nepotřebovali znalost českého jazyka a jeho literatury. Při zkouškách z filozofie museli kandidáti osvědčit znalosti z logiky, psychologie, morálky a pedagogiky. Kandidáti pro výuku filozofie ve vyšších ročnících gymnázia dále potřebovali znát dějiny filozofie, logiku, empirickou psychologii a přečíst jedno významné filozofické dílo.²⁴

Zkouška učitelské způsobilosti se skládala celkem ze třech částí – domácí práce, klauzurní zkoušky a ústní zkoušky. Pokud kandidáti u některé části neuspěli, opakovali ji. Na napsání dvou domácích prací měli kandidáti lhůtu šest až osm týdnů. Po jejím vypršení odevzdali rukopisy prostřednictvím ředitele Zkušební komise examinátorům k posouzení. Pokud obdrželi hodnocení „výborně“, „velmi dobře“, „dobře“ či „dostatečně“, postoupili ke klauzurní zkoušce, jejíž téma vycházelo z kandidátovy specializace. Klauzurní práci kandidát vypracovával pod dohledem examinátorů po dobu dvanácti hodin bez jakýchkoliv pomůcek. Po klauzurní zkoušce následovala zkouška ústní, již se kromě dvou examinátorů účastnil ředitel, který vedl o průběhu zkoušky protokol. Zkušební proces uzavíraly tzv. zkušební lekce na gymnáziu, při kterých ředitel komise, examinátor příslušného oboru a ředitel či třídní učitel gymnázia posuzovali, zda kandidát dokáže v praxi vyučovat.²⁵

Pokud kandidát uspěl u všech částí státní zkoušky učitelské způsobilosti, obdržel od zkušební komise aprobační vysvědčení, které ho opravňovalo zúčastnit se zkušebního roku. Tento rok sloužil k ověření vyučovacích schopností daného kandidáta na gymnáziu. Kandidát si mohl vybrat pro své působení jednu korunní zemi, ale korunní země mu vybrala gymnázium. Tito kandidáti nesměli vyučovat více než devět hodin týdně, a to maximálně ve dvou různých třídách. Výjimkou byla pouze nezbytná suplování, jež mu byla řádně započítána a mohla probíhat ve více třídách. Pokud se dotýčný kandidát na daném ústavu osvědčil, mohl hospitovat v dalších třídách. V rámci toho, když bylo potřeba, mohl kandidát lehčí tresty udělovat sám. Měl je však za povinnost oznámit třídnímu nebo hlavnímu učiteli. Kandidát se zodpovídal řediteli gymnázia a zároveň měl povinnost navštěvovat odborná školení. V případě problému s kandidátem měl ředitel právo ukončit zkušební výuku již po prvním semestru. Potom kandidáta zemské úřady přemístily na jiné gymnázium nebo jeho případ nechaly posoudit Ministerstvo kultu a vyučování. Po uplynutí zkušebního roku vyhotovil ředitel kandidátovi neúplné vysvědčení s informacemi o této praxi. Kandidát neměl jakýkoliv nárok na finanční odměnu za uplynulý zkušební rok.²⁶

Požadavky v prozatímním zákoně ohledně zkoušek učitelství na gymnáziích předpokládaly, že daný kandidát absolvoval dostatečné studium na gymnáziu a poté na univerzitě. Prozatímní zákon však umožňoval do odvolání určitě výjimky, protože gymnáziím by chyběly vyučující, a ne všichni kandidáti se mohli okamžitě novým požadavkům přizpůsobit.

/das-alte-oesterreich/974-die-umgangssprachen-der-habsburgermonarchie-in-mitteleuropa-ab-1521> (1. 7. 2023).

²⁴ *Allgemeines Reichs- Gesetz- und Regierungsblatt für das Kaiserthum Oesterreich. Jahrgang 1849*, s. 688–689.

²⁵ Tamtéž, s. 690–693.

²⁶ Tamtéž, s. 693–696.

Pokud kandidát složil zkoušku pro učitelství na gymnáziích v daném jazyce pro danou oblast výuky, mohl se stát vedlejším učitelem pro další předměty. Počítalo se však s tím, že tento výkon bude dočasný. Byl zproštěn všeobecné a jazykové zkoušky. Když se kvůli nedostatku studentů na dané škole nekonala zkušební výuka, kandidát byl zproštěn zkušebnímu roku.²⁷

Za necelý rok, dne 3. května 1850, vydal Lev Thun Hohenstein zákon číslo 186 ohledně učitelských zkoušek, pro dolnorakouského, hornorakouského, salcburského, tyrolského, štyrského, korutanského, kraňského, terstského a přímořského, dalmatského, moravského, slezského, haličského, krakovského, bukovinského místodržitele a Český zemský školní úřad (*Landesschulbehörde von Böhmen*), který ustanovuje suplujícím na gymnáziích lhůtu pro odložení učitelské zkoušky. Ministr tento zákon ustanovil, protože mnoho suplujících kandidátů žádalo odložit učitelské zkoušky kvůli zkušební výuce, při které měli málo času se připravit na zkoušky. Proto ve školním roce 1850/1851 až na zákonné výjimky nikdo nesměl suplovat bez složené učitelské zkoušky. K výjimkám patřili ti kandidáti, kteří dokázali vyučovat na vysoké úrovni a nedělali to příliš dlouho.²⁸

Počátky pražské Zkušební komise pro učitelství na gymnáziích

Výše citovaným provizorním zákonem se řídila Zkušební komise pro učitelství na středních školách v Praze. Jak vyplývá z Knihy normálií, tato komise vznikla 9. března 1850 výnosem Ministerstva kultu a vyučování č. 2188. Podle tohoto výnosu jmenoval Thun Jakoba Beera ředitelem pražské zkušební komise, Georga Curtiuse examinátorem pro klasické jazyky a literaturu, Františka Ladislava Čelakovského examinátorem českého jazyka a literatury, Karla Augusta Hahna examinátorem německého jazyka a literatury, Wilhelma Matzka examinátorem matematiky, Františka Adama Petřinu examinátorem fyziky, Augusta Emanuela Reusse examinátorem mineralogie a botaniky, Jana Evangelistu Purkyně examinátorem zoologie a Řehoře Zeithammera examinátorem filozofie.²⁹

Podle Karla Kazbundy zřídil Vědeckou gymnaziální komisi v Praze ministr Thun v březnu 1850. Zástupcem ředitele komise generála velmistra křížovníků Beera byl Jan Evangelista Purkyně. Zkoušky se konaly na staroměstském gymnáziu.³⁰ Místo průběhu zkoušek potvrzuje též kniha normálií.³¹ Naproti tomu Jana Ratajová uvádí až 3. května 1850, protože Gerald Grimm pražskou zkušební komisi zmiňuje ve svém článku o univerzitním vzdělávání učitelů teprve s výnosem tohoto data. Ten však neustanovuje výše zmíněnou komisi.³²

Kandidáti psali dvě domácí práce – jednu z předmětů své specializace, druhou z filozoficko-pedagogické problematiky. V životopise kandidát popsal svoji dosavadní vědeckou činnost. Examinátoři drželi kandidáta u tématu a bránili jeho odbočování. První otázka měla

²⁷ Tamtéž, s. 697–699.

²⁸ *Allgemeines Reichs-Gesetz- und Regierungsblatt für das Kaiserthum Oesterreich. Jahrgang 1850. Zweiter Theil*, Wien 1850, s. 873–874.

²⁹ AUK, f. Zkušební komise pro učitelství na gymnáziích Karlo-Ferdinandovy univerzity (1850–1871), Kniha normálií, i. č. 437, s. 1–2.

³⁰ K. KAZBUNDA, *Stolice dějin na pražské universitě*, II, s. 22.

³¹ AUK, f. Zkušební komise pro učitelství na gymnáziích Karlo-Ferdinandovy univerzity (1850–1871), Kniha normálií, i. č. 437, s. 14–15.

³² J. RATAJOVÁ, *Zkušební komise*, s. 3; G. GRIMM, *Universitäre Lehrerbildung in Österreich*, s. 5.

být na jeho předmět a druhá z pedagogicko-psychologické oblasti.³³ Cizinci či absolventi zahraničních škol museli komisi poskytnout nezbytné osobní údaje a splňovat stejné podmínky jako všichni ostatní. Své případné nedostatky museli napravit dodatečným studiem odborných předmětů, vychovatelské vědy a filozofie na univerzitě.³⁴

Změny v roce 1856

Výnos Ministerstva kultu a vyučování číslo 143 ze dne 24. července 1856 s celoříšskou platností se stal díky rozhodnutí císaře ze 17. dubna 1856 konečným zákonem o zkoušce kandidátů učitelství na gymnáziích. Kandidáti, kteří se ode dne vyhlášení tohoto zákona přihlásili ke zkoušce, se jím řídili. Dříve přihlášení kandidáti konali zkoušku podle provizorního zákona z roku 1849.³⁵

V kategorii živých jazyků výnos uvádí němčinu s ostatními zemskými jazyky, jimiž se v dané zemi mluvilo. U nich musel kandidát znát jejich literaturu, reálie, starší gramatiku, nejstarší jazykové památky a umět kriticky zhodnotit krásnou literaturu psanou v daném jazyce. Kandidát ze slovanského jazyka musel vedle všeobecných podmínek ještě ovládat staroslověnskou gramatiku, a u zkoušky proto měl přeložit staroslověnský text. U zkoušky z jazyka pro výuku měl kandidát znát jeho nejnovější krásnou literaturu. Na německých gymnáziích se německy vyučovalo ve všech osmi ročnících. Na ne-německých gymnáziích se němčina používala ve vyšších ročnících.³⁶

Zkoušky z vyučovacího jazyka u pražské komise

Ministerstvo kultu a vyučování dne 14. března 1850 uvedlo, že počítá s rozvojem češtiny, aby se v ní mohlo vyučovat na středních a vysokých školách. Ministerstvo předpokládalo, že vzniknou vzdělávací ústavy pro Slováky, aby si všechny národy v monarchii byly rovné. Z tohoto důvodu kandidát mohl u této komise konat zkoušku v češtině nebo v němčině. Počet česky mluvících examinatorů postupně stoupal. Byl jich však nedostatek, protože málokdo s dostatečnou kvalifikací uměl dostatečně česky. Proto podle Karla Kazbundy předseda komise rozhodoval o tom, jaká část zkoušky se konala v češtině. Ostatní části zkoušky před pražskou komisí skládali kandidáti v němčině, ve které byla napsána veškerá dostupná odborná literatura.³⁷

K posílení postavení češtiny došlo díky ministerskému nařízení z 13. ledna 1855, které zavedlo ve třetí a čtvrté třídě nižšího gymnázia výuku v češtině kvůli lepšímu pochopení latiny. Kandidát pro výuku latiny v češtině měl proto dokázat porovnat českou a latinskou

³³ AUK, f. Zkušební komise pro učitelství na gymnáziích Karlo-Ferdinandovy univerzity (1850–1871), Kniha normálií, i. č. 437, s. 10–14.

³⁴ AUK, f. Zkušební komise pro učitelství na gymnáziích Karlo-Ferdinandovy univerzity (1850–1871), Kniha normálií, i. č. 437, s. 26–27.

³⁵ *Reichs-Gesetz-Blatt für das Kaiserthum Oesterreich. Jahrgang 1856*, Wien 1856, s. 513, <<https://alex.onb.ac.at/cgi-content/alex?aid=rgb&datum=1856&size=45&page=601>> (5. 2. 2022).

³⁶ *Reichs-Gesetz-Blatt für das Kaiserthum Oesterreich. Jahrgang 1856*, s. 18–520.

³⁷ AUK, f. Zkušební komise pro učitelství na gymnáziích Karlo-Ferdinandovy univerzity (1850–1871), Kniha normálií, i. č. 437, s. 7–10; K. KAZBUNDA, *Stolice dějin na pražské universitě*, II, s. 23.

gramatiku.³⁸ Na základě výnosu ze 17. října 1854 skládali kandidáti zkoušky pro výuku v češtině na reálných školách v Čechách u pražské komise.³⁹

Vznik české zkušební komise

Příčiny zmíněné v předchozí kapitole vedly ke vzniku české komise pro učitelství na gymnáziích a středních školách. Ve svých pamětech píše Tomek ohledně vzniku komise, že 27. září 1871 mu přišel dekret z ministerstva vyučování, jenž ho jmenoval předsedou této nově zřízené komise. Poté 4. října 1871 odeslal seznam jím navržených zkušebních komisařů do Vídně k potvrzení. Ve své nové funkci se představil 6. října 1871 místodržiteli, hraběti Bohuslavu Chotkovi.⁴⁰ Vedle doktora Tomka měl značný vliv na personální obsazování profesor Jan Kvíčala. Lze si též povšimnout významu mimouniverzitního pracoviště Národního muzea, což upevňovalo spojitost muzea s českou fakultní vědou v exaktních a přírodovědných oborech.⁴¹ Významnou úlohu pro personální obsazení zkušební komise hrálo též akademické gymnázium. Členové komise měli docela často osobní zkušenosti s učitelskými zkouškami. Ministerský výnos ze 13. října 1871 uložený v místodržitelském fondu schvaluje Tomkem navržené personální obsazení české zkušební komise ze dne 4. října 1871. Zkoušejícím pro klasické jazyky se stal profesor pražské univerzity Jan Kvíčala, pro všeobecné dějiny a zeměpis profesor na téže univerzitě doktor Antonín Gindely, pro český jazyk též profesor z pražské univerzity Martin Hattala, pro matematiku profesor z téhož ústavu Josef Studnička, pro zoologii docent zemského polytechnického institutu doktor Antonín Frič, pro botaniku docent téhož institutu Ladislav Čelakovský, pro mineralogii docent z téhož ústavu Jan Krejčí, pro filozofickou propedeutiku docent pražské univerzity doktor Josef Durdík, pro německý jazyk profesor české vyšší reálné školy Jan Gebauer, pro fyziku profesor staroměstského akademického gymnázia Ignác Axamit. Gindelyho při zkouškách ze všeobecného dějepisu a zeměpisu zastupoval ředitel českého vzdělávacího institutu a pražský gymnaziální profesor Jan Lepař.⁴²

Německá sekce Zkušební komise pro učitelství na gymnáziích vznikla z původní komise, která existovala před rozdělením. Ministerský výnos ze dne 27. října 1872 uvádí, že u ní z české komise Václav Vladivoj Tomek zkoušel rakouské dějiny a zeměpis, Martin Hattala český jazyk. Jan Kvíčala se tu dokonce seznamoval s funkcí examinátora.⁴³

³⁸ AUK, f. Zkušební komise pro učitelství na gymnáziích Karlo-Ferdinandovy univerzity (1850–1871), *Kniha normálií*, i. č. 437, s. 49.

³⁹ Tamtéž, s. 47.

⁴⁰ V. V. TOMEK, *Paměti z mého života*, II, s. 220–221.

⁴¹ J. PETRÁŇ, *Nástin dějin filozofické fakulty*, s. 182.

⁴² NA, ČMP (1856–1883), k. 1023, sign. 26/4/16; J. PETRÁŇ, *Nástin dějin filozofické fakulty*, s. 186–188; Pavel VLAŠIMSKÝ – Jiří MARTÍNEK, *Frič Antonín 30. 7. 1832 – 15. 11. 1913*, online: <http://biography.hiu.cas.cz/Personal/index.php/FRI%C4%8C_Anton%C3%ADn_30.7.1832-15.11.1913> (10. 2. 2022); heslo *Krejčí Jan*, in: Österreichisches Biographisches Lexikon, online: <<https://www.biographien.ac.at/oebl?frames=yes>> (10. 2. 2022); *Axamit Ignác 31. 7. 1819–1904*, online: <http://biography.hiu.cas.cz/Personal/index.php/AXAMIT_Ign%C3%A1c_31.7.1819-1904> (10. 2. 2022); heslo *Jan Lepař*, in: *Slovník českých filozofů*, online: <www.phil.muni.cz/fil/scf/komplet/lepar.html> (10. 2. 2022); J. PETRÁŇ, *Nástin dějin filozofické fakulty*, s. 186–189.

⁴³ AUK, f. Zkušební komise pro učitelství na gymnáziích Karlo-Ferdinandovy univerzity (1850–1871), *Kniha normálií*, i. č. 437, s. 122–123.

Změny v roce 1870, 1884 a 1897

Nařízení Ministerstva kultu a vyučování číslo 122 z 6. října 1870 se týkalo i zájemců o vyučování na reálných školách, podle čehož se komise pro učitelství na gymnáziích přejmenovala na komisi pro učitelství na gymnáziích a reálných školách.⁴⁴ Reálné školy, fungující již od roku 1805,⁴⁵ připravovaly své studenty oproti gymnáziím ke studiu na polytechnických ústavech (později technických univerzitách). To se promítalo v rozdílných požadavcích ohledně výuky přírodních věd, zeměpisu, dějin a cizích jazyků. Specifickými požadavky ohledně výuky cizích jazyků na reálných školách se však řád nezabýval.⁴⁶

Teprve až nařízení Ministerstva kultu a vyučování číslo 26 ze dne 7. února 1884 přihlíží ke specifickým potřebám při výuce cizích jazyků na reálných školách. Zmiňuje výuku „moderních“ světových jazyků jako byla francouzština, italština, angličtina a na neněmeckých ústavech též němčina.⁴⁷ K dalším změnám patřilo, že předchází studium filozofie (zejména psychologie, která do filozofie tehdy spadala), pedagogiky, vyučovacího jazyka a studium předmětů aprobace se staly nezbytnými vstupními požadavky ke zkoušce.⁴⁸ Došlo též k zavedení povinnosti napsat domácí práci z filozofie nebo pedagogiky.⁴⁹

Zkušební řád z roku 1897⁵⁰ se od svých předchůdců lišil zejména v tom, že určil k vykonání učitelské zkoušky čtyři roky univerzitního studia, tedy osm semestrů, místo dosavadních třech roků. Pro přírodovědné předměty, ke kterým náležela matematika, chemie a fyzika, šlo započítat i studium na technice, jež pro výuku kreslení a deskriptivní geometrie bylo nezbytné.⁵¹ Nařízení z roku 1897 však uvádí zkrácení doby studia na sedm semestrů.⁵² Povinnost, kterou obsahoval předtím vydaný zkušební předpis, totiž napsat domácí práci z filozofie nebo pedagogiky, řád z roku 1897 nezmiňuje.⁵³ Sepsání práce z předmětu požadované aprobace zůstávalo povinným nadále, což svědčí o důrazu spíše na odbornost vědeckou než pedagogickou. Nařízení z roku 1897 usnadnilo zkoušky učitelské způsobilosti kvůli nedostatku kvalifikovaných vyučujících.⁵⁴ Vedle toho mnohé věci upřesňuje, a to zejména záležitosti reálných škol.⁵⁵

⁴⁴ *Reichs-Gesetz-Blatt für das Kaiserthum Oesterreich. Jahrgang 1870*, Wien 1870, s. 271, online: <<https://alex.onb.ac.at/cgi-content/alex?aid=rgb&datum=1870&page=301&size=45>> (6. 2. 2022); kniha *Pedagogika pro učitele* to zmiňuje až v roce 1884.

⁴⁵ Thomas WINKELBAUER (Hg.), *Geschichte Österreichs*, Stuttgart 2015, s. 333.

⁴⁶ T. WINKELBAUER (Hg.), *Geschichte Österreichs*, s. 463.

⁴⁷ *Reichs-Gesetz-Blatt für das Kaiserthum Oesterreich. Jahrgang 1884*, Wien 1884, s. 25, 35, online: <<https://alex.onb.ac.at/cgi-content/alex?aid=rgb&datum=18840004&seite=00000025>> (6. 2. 2022).

⁴⁸ Tamtéž, s. 25–30.

⁴⁹ A. VALISOVÁ – H. KASÍKOVÁ, *Pedagogika pro učitele*, s. 35; *Reichs-Gesetz-Blatt für das Kaiserthum Oesterreich. Jahrgang 1884*, s. 28.

⁵⁰ Též nařízení Ministerstva kultu a vyučování z 30. srpna 1897 číslo 220.

⁵¹ J. RATAJOVÁ, *Zkušební komise*, s. 5.

⁵² *Zákoník říšský. Rok 1897*, Vídeň 1897, s. 1294, online: <<http://alex.onb.ac.at/cgi-content/alex?aid=rbo&datum=1897&size=45&page=1345>> (6. 2. 2022); A. VALISOVÁ – H. KASÍKOVÁ, *Pedagogika pro učitele*, s. 35.

⁵³ A. VALISOVÁ – H. KASÍKOVÁ, *Pedagogika pro učitele*, s. 35; *Reichs-Gesetz-Blatt für das Kaiserthum Oesterreich. Jahrgang 1884*, s. 28; *Zákoník říšský. Rok 1897*, Vídeň 1897, s. 1295, online: <<http://alex.onb.ac.at/cgi-content/alex?aid=rbo&datum=1897&size=45&page=1345>> (6. 2. 2022).

⁵⁴ A. VALISOVÁ – H. KASÍKOVÁ, *Pedagogika pro učitele*, s. 35.

⁵⁵ *Zákoník říšský. Rok 1897*, s. 1293–1307.

Změny v roce 1911

Nařízení z 15. června 1911 změnilo název komisí pro učitelství na gymnáziích na komise pro učitelství na středních školách, protože zkoušky se staly povinnými pro učitele na všech druhích gymnáziích, reálkách i dívčích lyceích.⁵⁶ Od roku 1903 existovalo u německé komise oddělení pro zkoušky vyučujících na dívčích lyceích. Jeho zachovaný odlišný zkušební protokol se používal až do roku 1916, a to navzdory zániku tohoto oddělení kvůli nařízení z roku 1911.⁵⁷ Tehdy kandidát musel opět studovat alespoň osm semestrů, aby byl připuštěn ke zkoušce.⁵⁸ Před samotnými zkouškami měl kandidát ještě nově absolvovat filozoficko-pedagogickou zkoušku. Ta se zabírala hlavními pojmy a zásadami práce učitele, základy psychologie, logiky a dějinami pedagogiky do 16. století.⁵⁹

Tehdy došlo k vylepšení přípravy budoucích středoškolských učitelů, neboť se praktická část výuky přenesla z univerzit na střední školy.⁶⁰ Tehdy proto po úspěšném splnění učitelské zkoušky kandidát absolvoval pedagogický seminář, též zvaný rozšířený zkušební rok, aby získal zkušenosti v praxi. Tyto semináře existovaly na jednotlivých středních školách ve Vídni a dalších univerzitních městech. Seminář spravoval ředitel daného gymnázia či jiná osoba pověřená ministrem. Ten se společně s odbornými učiteli podílel na jednotlivých částech semináře. První částí bylo, že se kandidát účastnil vyučovacích hodin jako pozorovatel. Následně se podle osnovy a pod dohledem odborného vyučujícího pokoušel vyučovat. Poté mohl kandidát provádět samostatnou výuku v součinnosti s ostatními vyučujícími. Jednou týdně probíhaly konference všech kandidátů a všech odborných institucí, na nichž se na základě referátů jednotlivých kandidátů přednášelo o provozu školského zařízení. Kandidáti v místech, kde scházely středoškolské semináře, měli možnost absolvovat tzv. jednoduchý zkušební rok, v rámci něhož si mohl kandidát vybrat korunní zemi svého působení a zdejší školský úřad ho poslal na školu, kde nebyl dostatek vyučujících.⁶¹

Změny za první republiky

Po roce 1918 nedošlo v problematice zkušebních komisí až do vydání výnosu Ministerstva školství a národní osvěty ze dne 8. října 1930 k zásadní změně. Na území tehdejšího Československa existovala komise s vyučovacím jazykem československým, a to v Praze, Brně, Bratislavě, a německým jazykem v Praze.⁶²

Tento zkušební řád nově zavedl dvě státní zkoušky. První státní zkouška se konala po absolvování alespoň tří semestrů. Skládala se z vyučovacího jazyka (pokud nebyl součástí aprobace) a z předmětů aprobace (např. vyučovací jazyk a další živý jazyk, matematika a chemie, jazyk latinský a dějepis). Zkouška z předmětů aprobace probíhala zpravidla ústně, z vyučovacího jazyka ústně a písemně. Druhé státní zkoušky se mohl kandidát zúčastnit

⁵⁶ J. RATAJOVÁ, *Zkušební komise*, s. 6; G. GRIMM, *Universitäre Lehrerbildung in Österreich*, s. 7; *Zákoník říšský. Rok 1911*, Vídeň 1911, s. 425, online: <<http://alex.onb.ac.at/cgi-content/alex?aid=rbo&datum=1911&size=45&page=461>> (19. 2. 2022).

⁵⁷ J. RATAJOVÁ, *Zkušební komise*, s. 3.

⁵⁸ *Zákoník říšský. Rok 1911*, s. 426; A. VALISOVÁ – H. KASÍKOVÁ, *Pedagogika pro učitele*, s. 35.

⁵⁹ *Zákoník říšský. Rok 1911*, s. 429.

⁶⁰ G. GRIMM, *Universitäre Lehrerbildung in Österreich*, s. 7–8.

⁶¹ *Zákoník říšský. Rok 1911*, s. 443–445.

⁶² J. RATAJOVÁ, *Zkušební komise*, s. 6; Rudolf NEUHÖFER, *Střední školství*, Praha 1935, s. 99.

nejdříve po sedmém semestru a zároveň alespoň tři semestry po absolvování první státní zkoušky. K žádosti připojoval doklad o absolvování sedmi semestrů a zápis do studia v osmém semestru. Součástí druhé zkoušky byly písemné domácí práce (z obou předmětů), jejichž témata zadávala komise. Na vyhotovení domácí práce měl kandidát tři měsíce, tato lhůta však kvůli naléhavé situaci mohla být prodloužena o další tři měsíce. Po schválení práce se přihlásil kandidát ke klauzurním písemným zkouškám, po kterých následovala zkouška ústní. Požadavky ke státním zkouškám vymezoval zkušební řád včetně rozsahu zkoušené látky či počtu absolvovaných cvičení.⁶³

Od roku 1936 zkoušela česká komise v Praze také novohebrejský jazyk.⁶⁴ S připojením Slovenska a Podkarpatské Rusi se v těchto oblastech objevil problém, že se zde v rámci Uherska zkoušela jako vyučovací jazyk pouze maďarština. Pokud chtěli zdejší profesori nadále vyučovat, museli si udělat zkoušku z češtiny nebo slovenštiny jako vyučovacího jazyka v letním semestru roku 1921.⁶⁵ Všeobecně je známo, že tehdejší Československo bylo mnohonárodnostní. Existence zkušební komise pro výuku v němčině v Praze již byla zmíněna. Česká zkušební komise pro učitelství na středních školách v Praze zkoušela vedle češtiny jako vyučovacího jazyka od roku 1922 také slovenštinu, od roku 1924 podkarpatoruštinu a maďarštinu.⁶⁶ Stejný problém měla též německá komise s dodatečnými zkouškami z němčiny jako vyučovacího jazyka pro obyvatele Slovenska a Podkarpatské Rusi. Vedle toho však musela vyřizovat nostrifikace zkoušek z Innsbrucku a Vídně, případně jejich dokončení. Proto ředitel německé komise Holzinger Ministerstvu školství a národní osvěty navrhoval zavést poplatky za nostrifikace, což ministerstvo vzhledem ke vzniku československé republiky a odtržení od monarchie zamítlo.⁶⁷

Zkušební rok byl zrušen zákonem ze 7. října 1919 číslo 541 o státních zaměstnancích. Teprve až výnos z 29. března 1922 číslo 10.153 nahradil zkušební rok zkušební praxí. Každý prozatímní profesor v rámci své služby měl první rok výkonu své funkce jako čekatelství, kdy počet jeho vyučovacích hodin měl až na nezbytné výjimky odpovídat zákonem vyměřenému minimu.⁶⁸ Roku 1938 se sloučily komise pro učitelství tělocviku na středních školách s vědeckými zkušebními komisemi pro učitelství na středních školách.⁶⁹

Období nacistické okupace

Česká zkušební komise pro učitelství na středních školách vykonávala nadále svou činnost pod správou protektorátního Ministerstva školství a národní osvěty až do uzavření českých vysokých škol 17. listopadu 1939.⁷⁰

⁶³ J. RATAJOVÁ, *Zkušební komise*, s. 6; R. NEUHÖFER, *Střední školství*, s. 100–104.

⁶⁴ J. PETRÁŇ, *Nástin dějin filozofické fakulty*, s. 333.

⁶⁵ AUK, f. Zkušební komise pro učitelství na středních školách Univerzity Karlovy (1876–1953), Předpisy a zápisy, k. 1.

⁶⁶ J. PETRÁŇ, *Nástin dějin filozofické fakulty*, s. 333; AUK, f. Zkušební komise pro učitelství na středních školách Univerzity Karlovy (1876–1953), osobní spisy kandidátů. Podkarpatoruštinou je míněna ruština a ukrajinština.

⁶⁷ AUK, f. Zkušební komise pro učitelství na středních školách Německé univerzity v Praze (1879–1945), k. 299.

⁶⁸ R. NEUHÖFER, *Střední školství*, s. 137–139.

⁶⁹ AUK, f. Zkušební komise pro učitelství na středních školách Univerzity Karlovy (1876–1953), Předpisy, zápisy, personálie členů a složení zkušební komise, k. 1–3.

⁷⁰ AUK, f. Zkušební komise pro učitelství na středních školách Univerzity Karlovy (1876–1953), Předpisy, zápisy, personálie členů a složení zkušební komise, k. 1–3.

Po roce 1939 se německá komise přejmenovala na *Wissenschaftliches Prüfungsamt für das Lehramt an höheren Schulen*. Nadále fungovala při německé univerzitě, jež byla nařízením z 2. srpna 1939 převzata německou správou. Během válečného období se komise změnila na úřad se dvěma odděleními, a to pro učitele v župě Sudety a pro budoucí učitele na území protektorátu. Říšské ministerstvo školství (*Reichsministerium für Wissenschaft, Erziehung und Volksbildung*), pod které komise tehdy spadala, se snažilo různými nařízenými postupně sjednotit vzdělávání ve všech obsazených územích. Učitelů v bývalém Československu se však tyto změny příliš nedotkly.⁷¹

Od 28. května 1942 německá komise zkoušela též kandidáty učitelství na školách s českým vyučovacím jazykem,⁷² což souvisí s nástupem říšského protektora Reinharda Heydricha a aktivně kolaborujícího ministra školství Emanuela Moravce. Samotný zkušební řád se však nezměnil.⁷³

Období po válce

Německá zkušební komise pro učitelství na středních školách byla společně s německou univerzitou a jejími ústavy zrušena zpětně ke dni 17. listopadu 1939 prezidentským dekretem číslo 122 ze dne 18. října 1945.⁷⁴

Na schůzi české zkušební komise pro učitelství na středních školách dne 8. června roku 1945 vedení a examinační primárně řešili neodkladné věci. Ohledně kandidátů, kteří byli zapsáni před zavřením vysokých škol nebo maturovali nejpozději v roce 1942, se zmínila možnost vykonat státní kolokvia bez skutečného absolvování příslušné přednášky. Podle zasedajících bylo ve prospěch všech kandidátů nutné zkrátit časové období mezi první a druhou státní zkouškou na dva semestry. Zkrácení na tři semestry povolil již ministerský výnos z roku 1939, aby nedocházelo k rozdělování první státní zkoušky podle předmětů. Toto zkrácení souviselo s navrhovaným promíjením domácích úkolů a umožnilo by věnovat oba následující semestry přípravě pro klausurní a ústní zkoušku. Též zasedající žádali o zmocnění zkušební komise promíjet kandidátům na žádost obě písemné práce domácí kvůli problému s rychlým opatřením příslušné literatury, a to pouze u kandidátů přímo postižených uzavřením vysokých škol a s časovým omezením na 5 let.⁷⁵

Vyučovacími jazyky se staly pouze čeština, slovenština a ruština, kterou se také myslela rusínština a ukrajinština. Zrušily se zkoušky z němčiny, mohli je dokončit pouze kandidáti studující tento jazyk od akademického roku 1937/1938. Doporučilo se jim však vykonat

⁷¹ J. RATAJOVÁ, *Zkušební komise*, s. 3–4; Jan HAVRÁNEK – Zdeněk POUŠTA (edd.), *Dějiny Univerzity Karlovy*, IV, 1918–1990, Praha 1998, s. 215.

⁷² J. Ratajová uvádí v dílčím inventáři, že osobní složky těchto kandidátů jsou uloženy zvlášť a do fondu byly zařazeny dodatečně.

⁷³ AUK, f. Zkušební komise pro učitelství na středních školách Německé univerzity v Praze, sign. 1//15, *Kniha zkušebních protokolů – učitelství na středních školách s českým vyučovacím jazykem*, online: <<https://is.cuni.cz/webapps/archiv/public/book/bo/1071453748768879/1/?lang=cs>> (28. 4. 2022); *Chronologické přímky*, 2016, online: <<https://skolakemvprotektoratu.pamatnik-terezin.cz/index.php/chronologicke-pimky>> (26. 2. 2022); J. RATAJOVÁ, *Zkušební komise*, s. 3; AUK, f. Zkušební komise pro učitelství na středních školách Univerzity Karlovy (1876–1953), osobní spisy kandidátů.

⁷⁴ J. RATAJOVÁ, *Zkušební komise*, s. 3; *Sbírka zákonů a nařízení republiky Československé. Vydaná dne 15. listopadu 1945*, online: <<http://ftp.aspi.cz/opispdf/1945/053-1945.pdf>> (18. 3. 2022), s. 295.

⁷⁵ AUK, f. Zkušební komise pro učitelství na středních školách Univerzity Karlovy (1876–1953), *Předpisy a zápisy*, k. 1; tamtéž, os. spisy kandidátů.

rozšiřující zkoušku z dalšího jazyka, aby mohli být plně využitelní pro výuku. Na další schůzi konané dne 24. srpna 1945 navrhnul Jiří Král pro zeměpis nové kombinace, a to s matematikou a fyzikou, což členové komise schválili. Předmět zeměpis předtím totiž ztratil kombinaci s tělocvikem a kreslením. Dále byl přijat návrh Jiřího Malého, aby se somatologie stala součástí druhé státní zkoušky z přírodopisu. Návrh Istituto hispano-iberoamericano ohledně zavedení španělštiny jako zkušebního předmětu ve stejném rozsahu jako italština komise podpořila, což definitivně potvrdil výnos Ministerstva školství a národní osvěty ze dne 25. září 1946.⁷⁶

Spis Ministerstva školství a osvěty ze dne 28. března roku 1946 zmiňuje začlenění výtvarné sekce ke zkušební komisi pro učitelství na středních školách. Z důvodu platnosti nařízení od 5. května 1945 jsou v příloze uvedeni zkoušející členové této sekce již od roku 1945.⁷⁷ Díky tomuto začlenění mohl vzniknout výnos ministerstva školství a osvěty ze 4. srpna 1946, který umožnil kombinaci výtvarné výchovy jako hlavního předmětu a deskriptivní geometrie nebo modelování jako předmětu vedlejšího.⁷⁸

Komise na schůzi 8. června 1945 dále požadovala zrušit platnost vysvědčení, jež museli členové komise vydat kvůli nařízení protektorátního režimu bez zkoušek, a nařízení protektorátního ministerstva školství z března 1942, června 1943 a července 1944, jež donucovala napřed němčináře a později ostatní kandidáty působící s více než šesti semestry dokončit zkoušky u německého zkušební úřadu. Bylo proto nutné jednotlivé případy posoudit zvlášť.⁷⁹ Za tímto účelem vznikla vyšetřující komise posuzující národnostní a politickou spolehlivost kandidáta v období nacistické okupace. Komise měla tři členy, a to člena za studenty delegovaného Všestudentským národním výborem, člena za středoškolské profesory, jenž znal prostředí středoškolských kandidátů za okupace, člena za zkušební komisi, jímž byl navržen místopředseda komise profesor Antonín Salač. Řízení se neprovádělo u vysokoškoláků, kteří prošli vyšetřováním při zápisu na fakultu. K podkladům pro tato řízení patřil dotazník společně s potvrzením místních národních výborů, případně závodních rad škol, ústavů nebo závodů, kde po dobu zavření českých vysokých škol daný uchazeč pracoval. V dotazníku musel uchazeč vyplnit osobní, rodinné, studijní a sociální údaje, informace o členství ve fašistických organizacích, přihlášce ke studiu na německých vysokých školách a ke zkoušce před německou komisí, u níž měl uvést důvod podání přihlášky.⁸⁰

Vyšetřující komise rozhodovala, zda kandidát bude připuštěn ke zkoušce. Rozhodnutí o nepřipuštění kandidáta zdůvodňovala na základě spisů bývalé německé zkušební komise. V případě nepřipuštění musela odůvodnit své rozhodnutí. Pro tento účel poskytoval sekretář spisy nalezené v místnosti bývalé německé zkušební komise, i když je průběh těchto řízení ve spise uveden pouze jako návrh. Tak se oproti dřívějším letům stal dotazník národní spolehlivosti nedílnou součástí žádosti o připuštění ke státním zkouškám učitelské způsobilosti. Ti, kdo studovali na německých, maďarských či slovenských vysokých školách po 17. listopadu 1939, měli až na výjimky zákaz studia či skládání zkoušek. Osoby, jež se provinily proti Československé republice, měly až na mimořádné výjimky rovněž zakázáno

⁷⁶ Tamtéž, Předpisy a zápisy, k. 1.

⁷⁷ Tamtéž, Personálie členů a složení zkušební komise, k. 3.

⁷⁸ Tamtéž, Předpisy a zápisy, k. 1.

⁷⁹ Tamtéž, Předpisy a zápisy, k. 1; tamtéž, os. spisy kandidátů.

⁸⁰ Tamtéž, Předpisy a zápisy, k. 1; tamtéž, os. spisy kandidátů.

studovat. Osoby německé a maďarské národnosti s německým, rakouským či maďarským občanstvím nemohly vůbec studovat, a to i pokud získali československé občanství.⁸¹

Ministr školství Zdeněk Nejedlý stanovil 13. července 1945 úlevy při zkouškách pro učitelství na středních školách. Kandidátům, postiženým přerušением zkoušek mezi lety 1939 až 1945, se zkrátil počet semestrů k připuštění ke druhé státní zkoušce na dva. Kandidátům zapsaným v zimním semestru 1939/40 a maturantům z roku 1940 byl určen pro vykonání druhé státní zkoušky počet semestrů pět, maturantům z let 1941 až 1942 šest a maturantům z let 1943 až 1944 sedm. Kandidáti, zapsaní v zimním semestru 1939/40, a maturanti z let 1940 až 1942 mohli konat první státní zkoušku po třech semestrech a praktickou zkoušku z tělocviku po čtyřech semestrech. Kandidáti tělocviku a kreslení se mohli zúčastnit druhé státní zkoušky z tělocviku či kreslení, aniž by absolvovali první státní zkoušku z druhého předmětu své aprobační skupiny. Praktickou zkoušku z tělocviku mohli vykonat před výkonem teoretické zkoušky. Prominutí obou písemných domácích prací se týkalo kandidátů zapsaných v pátém nebo vyšším ročníku svého studia. Prominutí jedné písemné domácí práce se týkalo zapsaných v prvním a vyšším ročníku.⁸²

Do června 1947 šlo prominout písemnou domácí práci i při rozšiřovací zkoušce. U schválených prací se prodloužila platnost na šest let. Byl umožněn i třetí pokus pro vykonání zkoušky. Zkušební komise mohla zrušit některé zvláštní podmínky, které odkládaly nástup ke zkoušce. Kandidát si mohl změnit aprobační skupinu pro první státní zkoušku, nově zvolený předmět však musel vykonat v rozsahu první a druhé státní zkoušky. Zkušební komise mohly aprobační vysvědčení antedatovat, tj. uvádět, kdy by kandidát pravděpodobně dosáhl učitelské působnosti, pokud by nedošlo k uzavření českých vysokých škol a přerušení zkušební činnosti. Počet semestrů pro druhou státní zkoušku platil stejně jako počet semestrů pro vykonání rigorózního řízení. Absolventům reálék u přírodovědeckých fakult se zvýšil tento počet semestrů na dva.⁸³ Podle ministerského výnosu z 22. prosince 1945 mohli kandidáti činní po dobu dvou let ve funkci zatímního nebo suplujícího profesora skládat zkoušku. Kandidát mohl být zproštěn praktické zkoušky ve škole, pokud komise uznala jeho odbornost při výuce.⁸⁴

Výnos Ministerstva školství a národní osvěty ze dne 7. března 1946 zrušil ministerské výnosy z období nacistické okupace, jež donucovaly kandidáty pro učitelství na českých středních školách skládat zkoušky u *Wissenschaftliches Prüfungsamt für das Lehramt an höheren Schulen des Protektorats Böhmen und Mähren*. Ministr rovněž zrušil platnost všech vysvědčení, vydaných tímto úřadem mezi lety 1942 až 1945, čímž byl uznán pouze stav zkoušek u těchto kandidátů do 17. listopadu 1939.⁸⁵

Dne 21. dubna 1948 vstoupil v platnost zákon o základní úpravě jednotného školství (školský zákon). Podle něj se vyučoval jazyk český, ve kterém se zároveň vyučovalo, ruský, matematika, přírodní vědy, obory technické, estetické, zdravotní a tělovýchovné. Je značně matoucí, že zákon používá pojem střední škola pro dnešní druhý stupeň základní školy, tedy 6. až 9. třídu. Pojem školy třetího stupně znamená obdobu dnešních středních škol. Do této kategorie náležely základní odborné školy, odborné školy, vyšší odborné školy a gymnázia.

⁸¹ Tamtéž, Předpisy a zápisy, k. 1; tamtéž, os. spisy kandidátů.

⁸² Tamtéž, Předpisy a zápisy, k. 1.

⁸³ Tamtéž, Předpisy a zápisy, k. 1.

⁸⁴ *Věstník Ministerstva školství a osvěty*, Praha 1945, s. 4.

⁸⁵ *Věstník Ministerstva školství a osvěty*, Praha 1946, s. 103.

Gymnázia měla poskytovat všestranné vzdělání a sloužit jako příprava na vysokou školu. Zde se vyučoval vyučovací, ruský, latinský, další cizí jazyk, matematika, přírodní vědy, filozofie, obory technické, estetické, zdravotní a tělovýchovné.⁸⁶ Na nově vzniklou situaci reagoval ministerský výnos z 21. června 1948, který byl zkušebním řádem pro národní a střední školy na přechodnou dobu. V něm se píše o zřízení zkušebních komisí pro národní a střední školy.⁸⁷ Stávající komise s vyšší náročností nadále existovaly, ministr školství jim však s platností od 1. září 1948 vymezil působnost pouze na gymnázia, a přejmenoval je na *Zkušební komise pro učitelství na gymnáziích v ...*⁸⁸

Konec zkušební komise

Ministerstvo školství, věd a umění nařídilo dne 29. září 1950 zrušit komisi pro učitelství na gymnáziích v Praze podobně jako ostatní samostatné zkušební komise k 15. říjnu 1950. Její činnost převzaly nově vzniklé komise fakult, tedy filozofické, přírodovědecké a pedagogické fakulty. Předsedou každé jednotlivé komise se stal děkan a místopředsedou proděkan. Členové předchozí zrušené komise byli zproštěni výkonu funkce. Členy nově vzniklých komisí jmenoval ministr školství na návrh děkana. Administrativní agenda náležela děkanství. Návrh na začlenění pracovníků komisí, rozdělení spisů a zařízení měli děkani povinnost podat rovněž Ministerstvu školství, věd a umění do 15. října 1950, což nakonec bylo prodlouženo do 31. prosince 1950. Nově zřízené zkušební komise se úředně nazývaly *Děkanát filozofické/ přírodovědecké/ pedagogické fakulty – Zkušební komise pro učitelství na gymnáziích*. Zkušební řád z roku 1930 pozměněný několika výnosy s řády pro tělesnou, hudební a výtvarnou výchovu zůstal nadále v platnosti i po roce 1950.⁸⁹

Závěr

Reforma vzdělávání gymnaziálních profesorů byla nutná, jelikož na různých školách byly na profesory kladeny rozdílné požadavky a mnohdy byly opomíjeny požadavky na pedagogickou odbornost vyučujících. Tento postup byl také jedním z pilířů, kvůli kterým Rakousko celkově zaostávalo oproti Prusku a Bavorsku, kde jednotný postup učitelských zkoušek obstarávaly specializované komise. Efektivní kvalifikaci gymnaziálních profesorů po vzoru Pruska a Bavorska se v Rakouském císařství povedlo ustanovit až v roce 1849. Na základě toho studenti univerzitních fakult a technických vysokých škol skládali zkoušky učitelské způsobilosti pro gymnázia před speciálními komisemi. Pražskou komisi ustanovuje Thun 9. března 1850. Zrovnoprávnění češtiny s němčinou zapříčinilo roku 1871 vznik komise pro zkoušení v českém jazyce, jež se oddělila od německojazyčné. Od roku 1870 se museli k těmto zkouškám dostavit též zájemci o vyučování na reálných školách. Od roku 1911 do roku 1948 se zkoušky vztahují na všechny typy středních škol. Dne

⁸⁶ *Sbírka zákonů a nařízení republiky Československé*, vydaná 10. května 1948, online: <<http://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/ViewFile.aspx?type=c&id=318>> (25. 3. 2022), s. 832–833.

⁸⁷ *Věstník Ministerstva školství a osvěty*, s. 283.

⁸⁸ AUK, f. Zkušební komise pro učitelství na středních školách Univerzity Karlovy (1876–1953), Předpisy a zápisy, k. 1.

⁸⁹ Tamtéž.

17. listopadu 1939 se činnost české komise pozastavila. Od roku 1942 zkouší německá komise i české kandidáty. V roce 1945 se obnovila činnost české komise, a naopak německé komise se ukončila. Od roku 1948 do svého konce komise zkouší opět pouze kandidáty pro učitelství na gymnáziích. V roce 1950 komise definitivně zanikla a její agendu převzaly děkanáty jednotlivých fakult.

Příloha č. 1:

Členové Vědecké zkušební komise pro učitelství na gymnáziích,

od roku 1871 německé sekce Vědecké zkušební komise pro učitelství na gymnáziích, od roku 1882 Německé vědecké zkušební komise pro učitelství na gymnáziích, od roku 1911 Německé vědecké zkušební komise pro učitelství na středních školách, od roku 1940 Vědeckého zkušebního úřadu pro učitelství na vyšších školách

System tohoto přehledu vychází z Nástinu dějin Filozofické fakulty Univerzity Karlovy v Praze od Josefa Petráňe.⁹⁰ Nejstarší údaje byly zjištěny v knize normálií.⁹¹ Další informace pocházejí z fondu německé zkušební komise.⁹² Údaje o vedení komise na počátku 20. století byly čerpány z fondu místodržitelství.⁹³ Seznamy zkoušejících od dvacátých let 20. století se vyskytují v příručkách s názvem Personalstand der Deutschen Universität in Prag.⁹⁴ Zde však scházejí předměty, jež se zkoušely. Ty jsou určeny podle ročních přehledů a návrhů na personální obsazení z roku 1940 ve fondu německé zkušební komise. Někteří členové komise byli zjištěni podle životopisu, což označuje poznámka pod čarou. Všechny údaje o členech německé komise však zachovány nejsou.

Ředitelé:

Jacob Beer 1850–1856

Konstantin Höfler 1856–1860

August Reuss 1860–1864

Viktor Pierre 1864–1866

Friedrich Volkmann 1866–1869

Alfred Ludwig 1869–1870

Friedrich Volkmann 1870–1877

Konstantin Höfler, předseda u zkoušek Václav V. Tomek 1877–

Johann Kelle 1887–1900

(Konstantin Höfler 1890–)?

Ferdinand Lippich 1900

Wilhelm Gintl 1900–

Karl Holzinger 1910⁹⁵–1928

Theodor Mayer 1929–1930

Wilhelm Wostry 1930–1939

⁹⁰ J. PETRÁŇ, *Nástin dějin filozofické fakulty*, s. 332–334.

⁹¹ AUK, f. Zkušební komise pro učitelství na gymnáziích Karlo-Ferdinandovy univerzity (1850–1871), *Knih normálií*, i. č. 437.

⁹² AUK, f. Zkušební komise pro učitelství na středních školách Německé univerzity v Praze (1879–1945), k. 299, 301–305.

⁹³ NA, ČMP (1884–1900), k. 3674.

⁹⁴ *Personalstand der Deutschen Universität in Prag 1924/25–1930/1931, Personal- und Vorlesungsverzeichnis zweites Trisemester 1940 – Sommersemester 1945.*

⁹⁵ Heslo: *Holzinger von Weidich, Carl (1849–1935)*, *Altphilologe*, in: Österreichisches Biographisches Lexikon, online: <https://www.biographien.ac.at/oeb1/oeb1_H/Holzinger-Weidich_Carl_1849_1935.xml; internal &action=hilite.action&Parameter=karl%20holzinger> (27. 3. 2022).

Josef Peschek 1940–1943, předseda zkušební komise pro protektorát (Praha)
 Gottfried Preissler 1940–1945, předseda pro župu Sudety (Liberec)
 Josef Willinger 1943–1945, předseda zkušební komise pro protektorát (Praha)

Tajemníci:

Ignaz Jechl 1849–

Zástupci ředitele:

Wilhelm Gintl 1900
 Beck Mannagetta Günther 1918–1919
 Franz Wagner-Kremsthal 1924–1925
 Karl Cori 1925–1935
 Alois Rieber 1933–1935
 Adolf Pascher 1935–1939
 Wilhelm Wostry 1940–1944, pro protektorát (Praha)

Pověřený pozorovatel pro župu Sudety (Liberec):

Karl Rother 1942–1943

Komise pro	Členové	od	do
Klasická filologie	Georg Curtius	1850	1854
	Georg Bippart	1853	
	August Schleicher	1854	1855
	Ludwig Lange Ř ⁹⁶	1855	1860
	Alfred Ludwig	1860	1869
	Jan Kvíčala	1860	[1871] ⁹⁷ 1873
	Gustav Linker	1870	
	Otto Benndorf	1872	
	Friedrich Schubert Ř	1878	
	Eugen Petersen	1879	
	Karl Holzinger	1908	1928
	Alfred Klotz	1918	
	Alois Rzach	1909	1928
	Sigfried Reiter	1924	1934
	Edgar Martini	1924	1931
	Theodor Hopfner	1927	1943
	Maximilian Adler	1937	
	Richard Mathiowetz	1941	1943
Bruno Bayer (Brno)	1940	1943	

⁹⁶ Zkoušky z řečtiny.

⁹⁷ Uvolněn z funkce.

Komise pro	Členové	od	do
jazyk český	František Ladislav Čelakovský	1850	1852
	Václav V. Tomek	1852	1854
	Martin Hattala	1854	
	Franz Spina	1918	1937
	Reinhold Trautmann	1918	1919
	Gerhard Gesemann	1924	1937
	Ferdinand Liewehr	1930	1937
	Eugen Rippl	1933	1943
	Konrad Bittner	1940	1941
češtinu a slovenštinu	Karl Hofmann	1941	1943
jazyk německý	Karl August Hahn	1850	1851
	August Schleicher	1851	1857
	Konstantin Höfler L ⁹⁸	1853	1870
	Johann Kelle	1857	1900
	Ernst Martin	1874	
	Adolf Hauffen	1918	1929
	Primus Lessiak	1918	1919
	August Sauer	1918	1926
	Erich Gierach	1924	1935
	Josef Wihan	1924	1929
	Gustav Jungbauer V	1927	1942
	Ernst Schwarz	1936	1942
	Herbert Cysarz	1929	1937
	Erich Trunz	1941	1943
	Vinzenz Vogt	1940	1943
francouzštinu a italštinu (po roce 1932 pouze francouzštinu)	Gustav Rolin	1918	1935
	francouzštinu (od roku 1940 též italštinu)	Erhard Preißig	1935
jazyk anglický	Rudolf Brotanek	1918	1919
	Otto Funke	1919	1926
	Leo Hibler ⁹⁹	1928	
	Adolf Rotter	1933	1943
	Rudolf Ullrich	1940	1943
ruštinu	Gerhard Gesemann	1940	1943
	Edmund Schneeweis	1940	1943

⁹⁸ Literatura.

⁹⁹ Utz MAAS, *Hibler-Lebmannsport, Leo von*, 3. 5. 2018, <<https://zflprojekte.de/sprachforscher-im-exil/index.php/catalog/h/258-hibler-lebmannsport-leo-von>> (6. 3. 2022).

Komise pro	Členové	od	do	
filozofii (a světový názor, od 1940)	Řehoř Zeithammer	1850	1852	
	Robert Zimmermann	1853	1861	
	Johan Heinrich Löwe	1856		
	Wilhelm Volkmann	1861	1877	
	Otto Willmann	1874		
	Oskar Kraus	1918	1937	
	Wendelin Toischer	1918	1919	
	Ernst Otto	1926	1942	
	Rudolf Carnap	1933	1937	
	Johannes Lindworsky	1929	1937	
	Emil Utitz	1935	1937	
	Kurt Schilling	1940	1941	
	Hans Günther	1941	1943	
pedagogiku	Josef Hampel	1924	1932 (1938)	
	Ernst Otto	1926	1942	
	Johannes Lindworsky	1929	1937	
všeobecný dějepis	Karl Johann Vietz	1850	1862	
	Otto Hirschfeld	1873		
a zeměpis	Konstantin Höfler	1853	zeměpis 1877	
	Václav V. Tomek	1853	1873	
rakouský dějepis	Karl Johann Vietz	1861	1862	
	Konstantin Höfler	1874	zeměpis 1877	
a zeměpis dějepis	Samuel Steinherz	1918	1927	
	Heinrich Swoboda	1918	1926	
	Emil Werunsky	1918	1926	
	Hans Hirsch	1924	1926	
	Theodor Mayer	1924	1929	
	Wilhelm Wostry	1924	1943	
	Arthur Stein	1927	1937	
	Anton Ernstberger	1936	1943	
	Josef Pfitzner	1930	1942	
	Heinz Zatschek	1930	1941	
		1943		
	Viktor Ehrenberg	1931	1937	
	Rudolf Kubitschek (od r. 1942 Plzeň)	1941	1943	
	dějiny umění	Alois Grünwald	1918	1919
		Ernst Swoboda	1936	
Karl Maria Swoboda		1940	1942	

Komise pro	Členové	od	do
dějiny umění a praktická estetika	Rudolf Hönigschmi(e)d	1933	1937
kreslení aktů, figurální kreslení	Anton Hönich	1933	1937
nauku o harmonii	Alois Rieber	1933	1937
barev a kompozice			
ornamentální kreslení	Fritz Lehmann	1933	1942
a malbu akvarelů			
anatomie při zk.	Otto Grosser	1933	1942
z kreslení			
kreslení	Alois Rieber	1940	1942
	Heinrich Hönich	1940	1943
	Friedrich Kausek	1940	1943
zeměpis	Dionys Grün	1877	
	Friedrich Machatschek	1918	1924
	Rudolf Spitaler	1924	1930
	Franz Wähner	1924	1927
	Bernhard Brandt	1926	1937
	Karl Adalbert Sedlmeyer	1936	1943
	Roman Lucerna	1938	1943
	Erich Spengler	1940	1942
	Hans Spreitzer	1940	1943
	Willi Czajka	1941	1943
	Adolf Knöbel	1941	1943
geologii	Franz Wähner	1924	1927
	Adalbert Liebus	1928	1937
	Erich Spengler	1929	1940
paleontologii	Adalbert Liebus	1940	1942
matematiku	Vilém Matzka	1850	1873
	Joseph Georg Böhm	1853	1855
	Heinrich Durége	1873	
	Karl Carda	1918	1937
	Anton Grünwald	1918	1919
	Gerhard Kowalewski	1918	
		1940	1943
	Georg Pick	1918	1930
	Ludwig Berwald	1923	1937
	Karl Löwner	1931	1937
	Paul Funk	1931	1937
	Ernst Lammel	1939	

Komise pro	Členové	od	do
matematiku	Karl Mack	1940	1943
	Hans Petersson	1941	
	Hugo Knobloch	1941	1943
deskriptivní geometrii	Anton Grünwald	1918	1919
	Karl Mack	1918	1937
fyziku	František Adam Petřina	1850	1855
	Karl Wersin	1855	1856
	Viktor Pierre	1856	1867
	Ernst Mach	1867	
	Ferdinand Lippich	1879	
	Frank Philipp	1918	1937
	Anton Lampa	1918	1919
	Heinrich Rausch-Traubenberg	1924	1930
	Reinhold Fürth	1933	1937
	Walter Glaser	1939	
		1942	1943
		Bernhard Gudden	1940
	Karl Lichtenecker	1940	1942
	Hugo Waniek	1941	1943
mineralogii a botaniku	August Emanuel Reuss	1850	1863
	Viktor Pierre	1863	1863
botaniku	Fridrich Stein	1863	1873
	Adolf Weiss	1874	
	Beck Mannagetta Günther	1918	1926
	Ernst Georg Pringsheim	1923	1937
	Fritz Knoll	1923	1932
	Adolf Pascher	1924	1943
	Viktor Czurda	1939	1942
	Josef Gicklhorn	1940	1943
		Franz Nickerl	1863
mineralogii	Wiktor Zepharovich	1864	
	Michael Stark	1919	1942
zoologii	Jan Evangelista Purkyně	1850	1856
	Fridrich Stein	1856	
	Franz Wagner-Kremsthal	1924	1925
	Karl Cori	1921	1935
	Emanuel Trojan	1924	1937
biologii	Franz Peterschilka	1941	

Komise pro	Členové	od	do
chemii	Hans Meyer	1918	1936
	Ludwig Storch	1918	1932
	Alfred Kirpal	1936	
	Karl Ludwig Wagner	1936	1938
	Ernst Waldschmidt-Leitz	1938	1943
	Kurt Braß	1940	1943
	Konrad Benhauer	1940	1943
	Hans Waldmann	1941	1943
	Otto Mather	1941	1943
tělesnou výchovu	Bruno Saurbier	1940	1943
	Fritz Schellong	1940	
	Edgar Tusch	1940	1943
	Bruno Ferch	1941	1943
muzikologii a dějiny hudby housle klavír hudební teorii hudbu	Guistav Becking	1941	1942
	Johann Koch	1941	1942
	Franz Langer	1941	1942
	Theodor Veidl	1941	1942
	Josef Peschek	1941	
?	Robert Anger (Ústí nad Labem)	1942	1943
	Franz Bogner	1942	1943
	Leo Böhm (Liberec)	1942	1943
	Viktor Denk	1942	1943
	Emil Funeck (Liberec)	1942	1943
	Alfred Grimm	1942	1943
	(Jablonec nad Nisou)		
	Josef Hanika	1943	
	Franz Hüller (Ústí nad Labem)	1942	1943
	Willi Hüttl	1942	1943
	Friedrich Kabesch (Česká Lípa)	1942	1943
	Max Klinger (Děčín)	1942	1943
	Gottfried Koller	1942	1943
	Eugen Lemberg (Liberec)	1942	1943
	Herbert Peukert (Liberec)	1942	1943
	Hans Rohrbach	1942	1943
	Karl Rother (Liberec)	1942	1943
Josef Wagner (Ústí nad Labem)	1942	1943	

Příloha č. 2:

Členové české sekce Vědecké zkušební komise pro učitelství na gymnáziích,

od roku 1882 České vědecké zkušební komise pro učitelství na gymnáziích a od roku 1911 středních školách

System tohoto přehledu a členy komise činné na české filozofické fakultě mezi lety 1882 až 1939 je přejet z Nástinu dějin Filozofické fakulty Univerzity Karlovy v Praze od Josefa Petráň. ¹⁰⁰ Některé letopočty byly však na základě získaných údajů z jiných pramenů upraveny. Josef Petráň ve svém přehledu neuvedl členy komise působící mimo filozofickou fakultu, které jsem doplnil ze seznamů osob. ¹⁰¹ Profesor Petráň ve svém přehledu čerpal ze seznamů osob Karlovy univerzity, jež se vydávaly na daný akademický rok. Časový údaj o působení v komisi proto může být uveden až následující rok, než tomu bylo ve skutečnosti. V případě Masaryka se jedná o akademický rok 1914/15. Petráň totiž v případě konce působení uvedl rok 1915, což znamená, že T. G. Masaryk působil velmi pravděpodobně až do svého útěku v roce 1914 ve zkušební komisi. ¹⁰² Starší údaje byly získány díky dokumentům z kartonu při fondu Českého místopředsednictví, ¹⁰³ které však nejsou zachovány v úplnosti, a knihy normálií. ¹⁰⁴ Údaje z let 1938 až 1939 pochází z fondu české zkušební komise a případně jejich předmět byl zjištěn ze seznamu osob v roce 1948. ¹⁰⁵ Pokud se nepodařilo vyhledat konkrétní údaj o zkoušejícím, určil se podle zdroje uvedeného v poznámce pod čarou.

Ředitelé (předsedové):

Václav Vladivoj Tomek 1871–1891

Čeněk Strouhal 1892–1922

Josef Janko 1923–1939

Viktor Trkal 1939

Tajemníci:

Emil Frida 1882–1890

Emanuel Čuban 1891–1916

JUC Jaroslav Bechyně 1917

¹⁰⁰ J. PETRÁŇ, *Nástin dějin filozofické fakulty*, s. 332–334.

¹⁰¹ *Seznam osob a ústavů Univerzity Karlovy v Praze jakož i státních zkušebních komisí*, Praha 1919–1937; *Seznam osob a ústavů Univerzity Karlovy v Praze jakož i státních zkušebních komisí*, Praha 1919–1935; *Osobní stav c. k. České univerzity Karlo-Ferdinandovy*, Praha 1905–1918.

¹⁰² J. PETRÁŇ, *Nástin dějin filozofické fakulty*, s. 332.

¹⁰³ NA, ČMP (1856–1883), k. 1023, sign. 26/4/16.

¹⁰⁴ AUK, f. Zkušební komise pro učitelství na gymnáziích Karlo-Ferdinandovy univerzity (1850–1871), *Knihy normálií*, i. č. 437.

¹⁰⁵ AUK, f. Zkušební komise pro učitelství na středních školách Univerzity Karlovy (1876–1953), *Personálie členů a složení zkušební komise*, k. 2–3; *Seznam osob a ústavů Univerzity Karlovy v Praze jakož i státních zkušebních komisí*, Praha 1948.

Náměstek:

František Josef Studnička 1885–1903

Místoředitelé:

Josef Král 1907–1917

Josef Janko 1921–1922

Karel Petr 1923–1939

Jan Bělehrádek 1938–1939

František Kadeřávek 1933–1935

Oldřich Blažíček 1936

Karel Vávra 1937–1939

Komise pro	Členové	od	do
filozofii	Josef Durdík	1882	1884
	Gustav Lindner	1882	1884
filozofickou propedeutiku filozofii a pedagogiku	Josef Durdík	1871	1874
	Josef Durdík	1880	1902
	Gustav Lindner	1885	1887
	Tomáš G. Masaryk	1891	1914
	František Drtina	1903	1925
	František Krejčí	1917	1926
	Otakar Kádner	1917	1926
	Josef Hendrich	1925	1926
filozofii	František Krejčí	1927	1929
	Jan Kozák	1929	1939
	Vilém Forster	1932	
	František Šerácký	1932	1939
	Josef Král	1933	1939
	Albína Dratvová	1938	1939
pedagogiku	Otakar Kádner	1927	1936
	Josef Hendrich	1927	1928
		1938	1939
	Václav Příhoda	1927	1935
		1938	1939
	Jiří Klíma	1929	1935
	1938	1939	
dějepis všeobecný a zeměpis	Antonín Gindely	1871	1871
	Jan Lepař (1871)	1874	1880
	Jaroslav Goll	1879	

Komise pro	Členové	od	do
dějepis rakouský a zeměpis	Václav V. Tomek	1874	
dějepis	Václav Vladivoj Tomek	1885	1888
	Jaroslav Goll	1885	1890
	Josef Konstantin Jiřeček	1888	1890
dějepis všeobecný	Jaroslav Goll	1880	1891
	Josef Konstantin Jiřeček	1891	
dějepis rakouský	Václav V. Tomek	1880	1891
	Antonín Rezek	1891	
dějepis	Jaroslav Goll	1892	1914
	Josef Konstantin Jiřeček	1892	1893
	Antonín Rezek	1892	1896
	Josef Pekař	1899	1936
	Jaroslav Bidlo	1905	1938
	Josef Šusta	1907	1939
	Emanuel Peroutka	1910	1913
	Václav Novotný	1919	1932
	Gustav Friedrich	1933	1939
	Josef Dobiáš	1933	1939
	Otakar Odložilík	1932	1939
	Milada Paulová	1938	1939
	Karel Stloukal	1938	1939
zeměpis	Jan Lepař	1880	
	Jan Palacký	1885	1902
	Karel Kořistka	1892	1902
	František Augustin	1903	1909
	Jan N. Woldřich	1903	1905
	Filip Počta	1901	1923
	Václav Švambers (1908) ¹⁰⁶	1910	1937
	Viktor Dvorský	1920	1933
	Jiří V. Daneš	1925	1926
	Bedřich Šalomon	1930	1939
	Václav Dědina	1932	1939
	Josef Pohl	1937	1939
	Jiří Král	1939	
dějiny umění	Bohumil Matějka	1905	1910

¹⁰⁶ Údaje uvedené v závorkách se vztahují k činnosti koexaminátora.

Komise pro	Členové	od	do
klasickou filologii	Jan Kvičala	1871	1905
	Fridrich Niederle	1874	1877
	(Eduard Novotný	1875) ¹⁰⁷	
	František Velišský	1876	1878
	Eduard Kastner	1877	1890
	Josef Král	1892	1917
	Robert Novák	1897	1915
	František Groh	1907	1935
	Otakar Jiráni	1917	1934
	Karel Wenig	1921	1929
	Antonín Salač	1933	1939
	Bohumil Ryba	1935	1939
	Karel Svoboda	1936	1939
jazyk český	Martin Hattala	1871	1874
zemské jazyky	Martin Hattala	1882	1884
	Jan Gebauer	1880	1884
jazyk český	Martin Hattala	1880	1892
	Jan Gebauer	1885	1907
	František Pastrnek	1899	1923
	Jiří Polívka	1907	1923
	Emil Smetánka (1907)	1910	1923
	Jan Voborník	1913	1923
	Jan Jakubec	1923	
Karel Hikl	1923		
jazyk slovenský	Jaroslav Vlček	1922	1923
jazyk československý	František Pastrnek	1924	1926
	Jiří Polívka	1924	1926
	Emil Smetánka	1924	1939
	Jan Jakubec	1924	1932
	Jaroslav Vlček	1924	1930
	Jan Voborník	1924	1925
	Karel Hikl V ¹⁰⁸	1924	1939
	Jan Menšík V	1925	1939
	Miloš Weingart	1928	1939
	Miloslav Hýsek	1929	1939

¹⁰⁷ Zastupoval Niederleho kvůli nemoci.

¹⁰⁸ Symbol „V“ za jménem znamená examinátor vyučovacího jazyka.

Komise pro	Členové	od	do
jazyk československý	Albert Pražák	1933	1939
	Vladimír Šmilauer	1938	1939
jazyk ukrajinský	František Pastrnek	1924	1929
	Jiří Polívka	1926	1928
	Alexander Kolessa	1929	1939
jazyky jihoslovanské	Matyáš Murko	1924	1932
	Frank Wollmann	1933	1935
	Jiří Horák	1936	1939
	Miloš Weingart	1938	1939
jazyk ruský a polský a jazyk podkarpatoruský jako vyučovací	Jiří Polívka	1924	1925
	Vladimír Francev	1924	1925
jazyk ruský a podkarpatoruský	Jiří Polívka	1926	1928
	Vladimír Francev V	1926	1939
	Eugen A. Ljackij	1932	1939
	Jiří Horák	1936	1937
jazyk ruský	Bohumil Mathesius	1938	1939
jazyk polský	Vladimír Francev	1926	
	Maryan Szyjkowski	1926	1939
jazyk maďarský	František Brábek V	1924	1926
	Pavel Bujnák V	1927	1932
	František Jančovič	1935	1939
jazyk francouzský	Jan Urbaník Jarník	1885	1923
	Maxmilián Křepinský	1921	1939
	Jaroslav Hruška	1924	1929
	Josef Dvořák	1930	1939
	Karel Titz	1933	1939
	Josef Kopal	1938	1939
jazyk německý	Jan Gebauer	1871	1885
	Václav Em. Mourek	1885	1912
	Arnošt Kraus	1899	1929
	Josef Janko	1910	1939
	Jaroslav Hruška	1913	1923

Komise pro	Členové	od	do
jazyk německý	Otakar Fischer	1929	1937
	Vojtěch Jiráť	1937	1939
	Ladislav Hegr	1938	1939
jazyk anglický	Vilém Mathesius	1911	1939
	Bohumil Trnka	1933	1939
jazyk italský	Maxmilián Křepinský	1921	1939
	Arturo Cronia	1936	1937
jazyk novohebrejský	Rudolf Růžička	1935	1939
	Isidor Hirsch	1935	1939
matematiku	František Studnička	1871	1874
matematicko-přírodovědecké obory	František Studnička	1882	1884
	Augustin Seydler	1882	1884
	Antonín Frič	1882	1884
	Ladislav Čelakovský	1882	1884
	Karel Vrba	1882	1884
matematiku	František Studnička	1880	1903
	Eduard Weyr	1892	1903
	Gabriel Blažek	1904	1907
	Karel Petr	1904	1937
	Jan Sobotka	1905	1930
	Augustin Pánek	1906	1909
	Matěj Norbert Vaněček	1910	1921
	Bohumil Bydžovský	1921	1939
	Miloš Kössler	1925	1939
	Vojtěch Jarník	1930	1939
	Václav Hlavatý	1932	1939
Vladimír Kořinec	1936	1939	
deskriptivní geometrii	Josef Šolín	1885	1901
	František Tilšer	1886	1895
	Karel Pelz	1897	1907
	Vincenc Jarolímek	1908	1914
	Bedřich Procházka	1910	1924
	František Kadeřávek	1926	1939
	Jan Sobotka	1930	
	Josef Kounovský	1932	1939
Václav Hlavatý	1932	1939	

Komise pro	Členové	od	do
fyziku	Ignác Axamit	1871	1878 ¹⁰⁹
	Čeněk Strouhal	1885	1921
	Augustin Seydler	1878	1891
	František Kolářček	1892	1914
	Karel Domalíp	1902	
	Bohumil Kučera	1910	1920
	František Záviška	1920	1939
	Václav Posejpal	1920	1934
	Augustin Žáček	1923	1939
	Vojtěch Jarník	1930	1932
	Viktor Trkal	1930	1939
	Václav Dolejšek	1935	1939
zoologii	Antonín Frič	1871	1902
	František Vejvodovský	1892	1921
	Alois Mrázek	1920	1923
	Jaromír Wenig	1923	1932
	Julius Komárek	1930	1939
	Viktor Janda	1933	1939
	Václav Breindl ¹¹⁰	1938	1939
botaniku	Ladislav Čelakovský	1871	1902
	Josef Velenovský	1898	1926
	Bohumil Němec	1920	1939
	Karel Domin	1920	1939
mineralogii	Jan Krejčí	1871	1872
	Emanuel Bořický	1872	1874
	Karel Vrba	1885	1917
	František Slavík	1917	1939
	Josef Kratochvíl	1926	1939
geologii	Radim Kettner	1924	1939
	Jaroslav Perner	1930	1939
	Josef Augusta ¹¹¹	1938	1939
	Odolen Kodým ¹¹²	1939	

¹⁰⁹ Heslo: *Axamit, Ignác*, in: OSN II. Praha 1889, s. 1115.

¹¹⁰ Zdeněk KOLEŠKA, *Breindl Václav 29. 12. 1890 – 14. 6. 1948*, online: <http://biography.hiu.cas.cz/Personal/index.php/BREINDL_V%C3%A1clav_29.12.1890-14.6.1948> (18. 3. 2022).

¹¹¹ Heslo: *Josef Augusta*, in: Slovník české literatury po roce 1945, online: <<http://www.slovnikeskeliteratury.cz/showContent.jsp?docId=271&hl=Josef+Augusta>> (18. 3. 2022).

¹¹² Jan CHODĚJOVSKÝ, *Odolen Kodým*, 17. 1. 2013, online: <<http://abicko.avcr.cz/2013/01/10/>> (18. 3. 2022).

Komise pro	Členové	od	do
chemii	Vojtěch Šafařík	1885	1892
	Karel Preis	1885	1907
	Bohuslav Brauner	1898	1920
	Bohuslav Raýman	1898	1910
	Emil Votoček	1910	1924
		1932	1937
	Jan Štěrba-Böhm	1920	1936
	František Plzák	1921	1939
	Jaroslav Heyrovský	1923	1939
	Jindřich Křepelka	1926	1939
	Oldřich Tomíček	1930	1939
kreslení:			
perspektivu	František Kadeřávek	1932	1937
geometrii	Josef Kounovský	1932	1939
se zvl. zřetelem ke kreslení plastickou anatomii	Karel Weigner	1932	1936
	Karel Žlábek	1937	
dějiny umění	Antonín Matějček	1932	1937
figurální kresbu	Oldřich Blažíček	1932	1939
pro modelování	Josef Drahoňovský	1932	1937
ornamentální kreslení	Jan Beneš	1932	1934
	Karel Vávra	1935	1939
technologii materiálů používaných ve výtvarnictví	František Petr	1932	1937
praktickou estetiku	Vilém Dvořák	1932	1937
nauku o barvách, barevnou harmonii a kompozici	Bořivoj Hnátek	1932	1937
somatologii a hygienu	Jindřich Matiegka	1905	1931
tělocvik:	Karel Hala	1938	1939
	Ferdinand Horák	1938	1939
	Eduard Tauc	1938	1939
	Marie Provazníková-Kaloušová	1938	1939
	Eduard Šimon	1938	1939
	Rudolf Žáček	1938	1939
anatomii	Ladislav Borovanský	1938	1939
kandidátky	Eleonora Hájková – Buddeusová	1938	1939
	Jiřina Kněnická – Houšková	1938	1939
šerm	Adam Sokolowski	1938	1939
plavání	Vladimír Hanák	1938	1939
	Vladimír Wiedermann	1938	1939
lehkou atletiku	Zdeněk Dalibor	1938	1939
první pomoc	Jan Zahradníček	1938	1939

Příloha č. 3:

Členové Zkušební komise pro učitelství na středních školách 1945–1948,

od roku 1948 Zkušební komise pro učitelství na gymnáziích

Přehled končí rokem 1948, protože poté činnost komise postupně upadala a přecházela na jednotlivé fakulty. Z důvodu platnosti nařízení od 5. května 1945 jsou v příloze uvedeny zkoušející členové sekce pro výtvarnou výchovu již od roku 1945, navzdory tomu, že zmínka o této sekci pochází až z roku 1946. Data byla získána díky personáliím z fondu české zkušební komise a seznamu osob a ústavů Univerzity Karlovy z roku 1948.¹¹³

Předseda:

Viktor Trkal 1945–1948

Místopředseda:

Antonín Salač 1945–1948

Tajemník komise:

Jindřich Roubal 1948

Náměstek předsedy v sekci pro hudební výchovu:

Josef Hutter 1945–1948

Bohumil Liebich 1948

Adolf Cmíral 1948

Náměstek předsedy v sekci pro tělesnou výchovu:

Jan Bělehrádek 1945–1948

Jiří Malý 1946

Eduard Šimon 1946–1948

Jiří Malý 1948

Náměstek předsedy v sekci pro výtvarnou výchovu:

František Kadeřávek 1945–1946

František Vyčichlo 1946–

Martin Salcman 1948

¹¹³ AUK, f. Zkušební komise pro učitelství na středních školách Univerzity Karlovy (1876–1953), Personálie členů a složení zkušební komise, k. 2–3; *Seznam osob a ústavů Univerzity Karlovy v Praze jakož i státních zkušebních komisí ve studijním roce 1948*, s. 168–174.

Komise pro	Členové	od	do
klasickou filologii	Antonín Salač	1945	1948
	Karel Svoboda	1945	1948
	Bohumil Ryba	1945	1948
	Zdeněk Vysoký	1948	
jazyk český	Emil Smetánka	1945	1946
	Albert Pražák	1945	1948
	Jiří Horák	1945	1948
	Bohuslav Havránek	1945	1948
	Julius Dolanský (Heidenreich)	1945	1948
	J. B. Čapek	1945	1948
	Vladimír Šmilauer	1945	1948
	Václav Vážný	1945	1948
	František Jílek (Oberpfalcer)	1945	1948
	František Ryšánek	1948	
	Karel Krejčí	1948	
	Felix Vodička	1947	1948
	Antonín Grund	1947	1948
jazyk český vyučovací	Jan Menšík	1945	1947
	Julius Dolanský (Heidenreich)	1945	1946
	Jindřich Haller	1945	1948
	Vladimír Šmilauer	1948	
	Jiří Haller	1948	
	Jan Kaňka	1947	1948
	Agathon Koníř	1947	
jazyk slovenský vyučovací	Želmíra Gašparíková (V. Polák)	1947 1947)	1948
jazyk ruský a polský, též jako jazyky vyučovací	Jiří Horák	1945	1948
	Bohuslav Havránek	1945	1948
	Julius Dolanský (Heidenreich)	1945	1948
	Bohumil Mathesius	1946	1948
	Leontij Kopeckij	1948	
	Karel Horálek	1947	1948
	Ivan Paňkevyč	1948	
	Ivan Zilynskyj	1948	
jazyk polský, též jako jazyk vyučovací	Marjan Szykowski	1945	1948
	Karel Krejčí	1945	1948

Komise pro	Členové	od	do
jazyk srbochorvatský	Bohumil Havránek	1945	1948
	Julius Dolanský (Heidenreich)	1945	1948
	Otakar Kolman	1945	1948
jazyk anglický	Bohumil Trnka	1945	1948
	Otakar Vočadlo	1945	1948
	Zdeněk Vančura	1945	1948
jazyk francouzský	Maxmilián Křepinský	1945	1946
	Vladimír Buben	1946	1948
jazyk francouzský a italský	Josef Kopal	1945	1948
	Josef Dvořák	1945	1948
jazyk italský a španělský	Václav Černý	1946	1948
jazyk německý	Antonín Beer	1945	1948
	Ladislav Hégr	1945	1946
	Hugo Siebenschlein	1945	1948
	Leopold Zatočil	1948	
filozofii	Josef Král	1945	1946
	Jan Blahoslav Kozák	1945	1948
	Otakar Matoušek	1945	1946
	Albína Dratvová	1945	1948
	Ladislav Rieger	1948	
	Josef Stavěl	1947	1948
	Jan Doležal	1947	1948
	Jan Patočka	1948	
Josef Beneš	1948		
pedagogiku	Josef Hendrich	1945	1948
	Václav Příhoda	1945	1948
dějepis	Václav Chaloupecký	1945	1948
	Josef Dobiáš	1945	1948
	Otakar Odložilík	1945	1948
	Karel Stloukal	1945	1948
	Milada Paulová	1945	1948
zeměpis	Bedřich Šalomon	1945	1948
	Josef Pohl	1945	1946

Komise pro	Členové	od	do
zeměpis	Jiří Král	1945	1948
	Josef Kanský	1945	1948
	Karel Kuchař	1945	1948
	Vladimír J. Novák	1945	1948
	Josef Doberský	1948	
matematiku	Bohumil Bydžovský	1945	1948
	Miloš Kössler	1945	1948
	Vojtěch Jarník	1945	1948
	Václav Hlavatý	1945	1948
	Vladimír Kořínek	1945	1948
	Eduard Čech	1948	
fyziku	August Žáček	1945	1946
	Viktor Trkal	1945	1948
	Alois Wangler	1945	1946
	Václav Petržílka	1948	
deskriptivní geometrii	František Kadeřávek	1945	1946 K
	Josef Kounovský	1945	1946
	Václav Hlavatý	1945	1948
	František Vyčichlo	1945	1948
	Eduard Čech	1948	
	Karel Havlíček	1948	
přírodopis	Julius Komárek	1945	1948
	Václav Breindl	1945	1946
	Jiří Malý	1945	1948
	František Slavík	1945	1948
	(Jiří Novák	1946)	
	Josef Kratochvíl	1945	1948
	Radim Kettner	1945	1948
	Odolen Kodym	1945	1948
	Josef Augusta	1945	1948
	Sylvestr Prát	1948	
Ota Jírovec	1948		
chemii	Jindřich Křepelka	1945	1946
	Oldřich Tomíček	1945	1948
	Josef Frejka	1945	1948
	Rudolf Brdička	1948	

Komise pro	Členové	od	do
hudební výchovu:			
sborový zpěv a praktický výstup	Oldřich Hilmer	1945	1946
	František Lesek	1948	
klavír	Albín Šíma	1945	1948
	A. Dolínská	1948	
housle	Jindřich Feld	1945	1946
	J. Micka	1948	
intonaci	Method Doležil	1945	1946
varhany	Bedřich Wiedermann	1945	1946
harmonii a kontrapunkt	Karel Janeček	1945	1948
hudební formy	František Pícha	1945	1948
hudební pedagogiku			
a metodu školské výchovy	Bohumil Liebich	1945	1948
	Adolf Cmíral	1948	
dějiny hudby a estetiku	Josef Hutter	1945	1948
	Antonín Sychra	1948	
harmonii a nauku o nástrojích	Eduard Herzog	1948	
hru a čtení partitur,			
klavírní doprovod z listu			
a improvizace doprovodu			
ke klavírní písni	Bohumil Špidra	1948	
výchova hlasu	Jarmila Tomášková	1948	
	Věra Mráčková	1948	
výchova sluchová a zpěv z listu	František Sýkora	1948	
	František Zrno	1948	
tělesnou výchovu:			
anatomii	Ladislav Borovanský	1945	1946
	Jaroslav Fleischmann	1948	
fyzilogii	Jan Bělehrádek	1945	1948
	Vladimír Kruta	1945	1948
zdravovědu	Jiří Král	1945	1948
	?(Oldřich Hradil	1947)	
hygienu	Miloš Kredba	1948	
obecný úvod do teorie			
tělesné výchovy	Jiří Wála	1948	
teorii, systematiku a metodiku	Ferdinand Horák	1945	1946
dějiny a literaturu / organizaci			
tělesné a branné výchovy	Karel Hala	1945	1948
praktický výcvik v tělocvičně	Rudolf Žáček	1945	1946
	Ladislav Serbus	1948	
	Marie Kaloušnicková-Provazníková	1945	1946

Komise pro	Členové	od	do
lehkou atletiku	Eduard Šimon	1945	1948
	Dalibor Zdeněk	1945	1946
	Karel Kněnický	1947	1948
LA u žen	Zdeněk Dalibor	1945	1946
	Eleonora Buddeusová	1946	1948
tělocvičné a sportovní hry	Zdeněk Dalibor	1945	1948
	Jiřina Kněnická – Houšková	1945	1948
plavání, skoky do vody, záchrana tonoucích	Vladimír Wiedermann	1945	1946
	Vladimír Hanák	1945	1946
	Vladimír Vltavský	1945	1946
	Rudolf Štorkán	1947	1948
	Miloslav Hoch	1947	1948
první pomoc šerm	Miroslav Jaroš	1945	1948
	Adam Sokolowski	1945	1946
výtvarnou výchovu: kreslení figurální a studie akvarelem	Oldřich Blažíček	1945	
	Cyril Bouda	1948	
	Martin Salcman	1945	1948
kreslení ornamentální	Josef Sejpka	1945	1948
	Alois Houba	1945	1946
architektoniku modelování	Alois Houba	1948	
	Karel Lidický	1945	1948
geometrii se zvláštním zřetelem na kreslení deskriptivní geometrii	Josef Kounovský	1945	1946
	Karel Havlíček	1948	
	František Kadeřávek	1945	1946
perspektivu s naukou o osvětlení	František Vyčichlo	1945	1946
	Ladislav Borovanský	1945	1946
plastickou anatomii	Josef Zrzavý	1947	1948
	Vladimír Denkstein	1945	1948
dějiny umění a historických slohů praktickou estetiku	František Kovárna	1945	1946
	František Kovárna	1945	1946
technologii materiálů používaných ve výtvarnictví	Miloslav Hégr	1945	1948
	Miloslav Hégr	1945	1948
nauku o barevné harmonii a kompozici	Bořivoj Hnátek	1945	1946
	Karel Hanuš	1945	1948
metodiku výtvarné výchovy	Václav Živec	1948	

Die Prüfungskommission für das Lehramt an den Mittelschulen Prags

ZUSAMMENFASSUNG

Ziel dieses Beitrags ist es, die Tätigkeit der Prüfungskommission für das Lehramt an den Prager Mittelschulen aufzuzeigen. Der Unterricht an den Gymnasien im kaiserlichen Österreich blieb wegen der uneinheitlichen Vorbereitung ihrer Lehrer hinter Preußen und Bayern zurück. Aus diesem Grunde wurde 1849 ein Gesetz erlassen, das die wissenschaftliche und pädagogische Fachkenntnis der künftigen Gymnasiallehrer zu sichern hatte. Auf seiner Grundlage wurden an den Universitäten in der damaligen Monarchie Fachprüfungskommissionen eingerichtet, vor denen die Studenten der Universitätsfakultäten und der technischen Hochschulen Prüfungen ablegten, die sie zum Unterrichten an den Gymnasien berechtigten. Minister Thun stellt am 9. März 1850 die Prager Kommission auf. Im Jahre 1871 wurde eine Kommission ins Leben gerufen, die in tschechischer Sprache prüfte und sich von der bestehenden Kommission absonderte, die danach nur eine deutschsprachige Kommission war. Ab 1870 mussten sich diesen Prüfungen auch Interessenten unterziehen, die an Realschulen zu unterrichten beabsichtigten. Ab 1911 galten dann diese Prüfungen für alle Mittelschultypen. Die Tätigkeit der tschechischen Prüfungskommission wurde am 17. November 1939 eingestellt. Ab 1942 wurden tschechische Lehramtskandidaten von der deutschen Prüfungskommission geprüft. Im Jahre 1945 wurde die deutsche Prüfungskommission aufgelöst und die tschechische erneuert. Nach 1948 prüfte die Kommission lediglich Interessenten für das Lehramt an Gymnasien. 1950 kam es zur Auflösung der Prüfungskommission, deren Agenda von den Dekanaten der einzelnen Fakultäten übernommen wurde.

Deutsche Übersetzung Wolf B. Oerter

Bc. Marek Hlaváč
Filozofická fakulta Univerzity Karlovy, Praha
marhlavac98@gmail.com